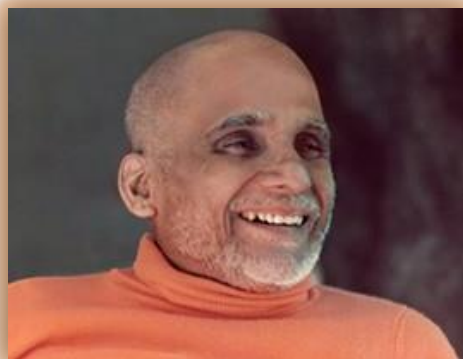

САЖЕТАК О АИТАРЕЈА И ТАИТИРИЈА УПАНИШАДАМА

Свами Кришнананда

Удружење божанског живота,

Шиванандин ашрам, Ришикеш,

Индија

www.swami-krishnananda.org

САДРЖАЈ

Предговор.....	3
I - Увод.....	4
II – Атман.....	20
III – Ишвара и Ђива	27
IV – Космологија	41
V – Ананда Мимамса	53
VI – Покоја реч о примени јоге	76
VII – Тајна Садане	86

ПРЕДГОВОР

Предавања о Аитареја и Таитирија Упанишадама је аутор држао пре неколико година током годишњих састанака у Недељи Садане у седишту организације. Теме ових разговора се врте око космолошког наратива Аитареја Упанишаде и психолошке анализе Таитирија Упанишаде. Свако ко препознаје важност односа између психолошке структуре човека као индивидуе и универзума или креације у целини ће очито увидети колико је битна ова тема. Стога ова детаљна студија твори не само занимљиво путовање кроз космос од самог постања до најнижих стања људске природе са свим својим социолошким елементима и везаностима, већ и оштроумно промишљање о божанској спреси човека са Врховним Бићем.

Ова књига је замишљена као афирмативни духовни водич за трагаче широм света.

УДРУЖЕЊЕ БОЖАНСКОГ ЖИВОТА

26. мај 1982.

I - УВОД

Највећи животни проблеми, било да су лични или друштвени, овисе од концепта дужности – онога што треба чинити кроз живот. Знамо да се читав подухват познат као човечанство своди на спровођење дужности зарад нечега, те нема разлике у ком је животном положају особа у датом тренутку када је у питању дужност. Подела дужности може се разликовати од особе до особе, или од стања до стања, али не може се порећи чињеница да нека врста дужности постоји, зато што је дужност друго име за функцију за коју се очекује да особа врши у одређеном тренутку свог живота.

Али на питање шта је то што особа треба да ради не постоји једноставан одговор уколико претходно не одговоримо на следеће питање: шта је циљ те особе? Наш циљ ће у великој мери одлучивати о природи наших очекивања, било да одлучујемо сами за себе или као друштвена јединка. Шта је то што, у крајњој линији, тражимо? Кад би то уму било јасно, онда би појединцу било очигледно и шта треба да ради. Али ни на једно од тих питања није лако одговорити. А без визије о томе шта мотивише наше животне напоре, чини се да стрмоглаво јурцамо свакодневно, од јутра до сутра, узимајући здраво за готово да нам је све јасно.

Међутим, да постоји потпуна бистрина мисли по питању дужности и животне сврхе, не би долазило ни до каквих сукоба у животу. Конфликт или несклад се јавља међу људима када не постоји јасна сврха у

животу и стога изостаје знање о томе које функције особа треба да врши у животу. Често чујемо да људи кажу: „Ово је моја дужност; ово није моја дужност.“ Али на основу чега износе дату тврдњу? Како знамо да ли нешто јесте наша дужност или није наша дужност? Да ли је то зато што смо рођени у одређеној породици, па је наш отац вршио исту дужност и стога је сада наша или није наша? Или постоји нека друга логичка основа за овај концепт да неко мора или не мора нешто да обавља?

Уопштено гледано, ми се не упуштамо у такве теме. Људи, нажалост, избегавају да се удубе у срж било ког проблема. Волимо да плутамо на површини било које активности. Којим год позивом да се бавили, чини се да нам је довољно да прелетимо преко ствари и да се не удубљујемо у саму срж проблема пред нама. Али ниједан проблем није само површински проблем. Сваки проблем је свеобухватан попут самог живота. Можемо замислити колико је људски живот обиман и непрегледан у својој величини, те наша замисао о дужности не може бити ништа „мања“ од тога. У нама постоји нешто што је суштински повезано са свима осталима. Да није овога, не би постојао никакав покушај да се говори о људској раси или човечанству.

Чудно је како говоримо о људској раси као да постоји нека веза између нас и других у оквиру групе коју зовемо човечанством. Жеља за формирањем организација, институција, одбора и сличних удружења, било да се ради о малим скуповима попут породичне или већих јединица попут нације или међународних организација, каква год замисао стајала

иза оформљене јединице, чини се да постоји скривена жеља да се формира хармонична целина од ситних чинилаца које називамо људским индивидуама. Ова жеља је довољна да укаже да постоји некаква сврха којој тежимо у животу.

Организација је општи израз и може се применити у случају било које групе људи. Ако се двоје људи удружи и складно ради, то је организација. Ако их има више од двоје, можда и хиљаду, то је и даље организација. Чак и ако би се читаво човечанство посматрало као једно удружење, то би, такође, била организација. Шта год да је у питању, поента је да не делује као да смо задовољни било којом врстом изолације, на коју смо присиљени. Индивидуа није увек срећна када је у потпуности одсечена од људског друштва. Постоји природни, урођени инстинкт да се окупљамо. То називамо друштвеним инстинктом, а да притом не разумемо шта он у ствари значи.

Инстинкт је наша интелигентна потрага за сврхом остварења циља. Инстинкт није слеп и хаотичан порив који се рађа у нама. То је рационалан и сврсисходан потез који се недокучиво самоспроводи ка одређеном циљу, а када нисмо у стању да разумемо рационалну позадину инстинкта, називамо га ирационалним. Али уколико бисмо разумели сврсисходност потеза инстинкта, он би постао логичан и не би постојала разлика међу ова два типа. А зашто онда имамо инстинкт за дружењем? Зашто желимо да се окупљамо и формирамо удружења, било да су религијског, друштвеног, политичког или било ког другог типа?

У неком делу нас постоји неразумљиво и загонетно

осећање које говори сопственим језиком. Постоје дубљи нивои нашег постојања од свесног, као што сви врло добро знамо. Овај инстинкт за друштвену сарадњу не извире нужно из свесног, сугестивног размишљања људске индивидуе, већ је аутоматски. Осећамо. Многи кажу: „Осећам тако.“ Али то осећање не потиче са свесног нивоа. Оно није логички закључак до ког смо стигли индукцијом или дедукцијом. То је осећање које има сопствени смисао који превазилази уобичајено аналитичко размишљање у логичком оквиру.

Постоји циљ нашег окупљања. Ова нужност окупљања, заједничког рада, имплицира да тражимо некакву заједничку сврху. У супротном не би било смисла у чежњи за тим. Да се свака индивидуа креће по тангенти без икаквог заједничког циља њихових путања, не би било икаквог смисла у заједничком окупљању, удруживању, сусретању или заједничком раду у било каквој јединици или организацији. Узима се здраво за готово да иза сваке организације у друштву, које год да је она природе, стоји некаква импликација, да постоји заједничка сврха која повезује индивидуе. Да није тако, људи не би седели заједно или говорили истим језиком.

Хајде да наставимо да се бавимо овим аргументом. У последње време смо склони да често говоримо о људској раси или човечанству. Били бисмо срећни да нема ратова, битака, да нема расправа и да постоји једна влада која управља читавим светом. Нема сумње да је ово дивна тежња, али како долази до ње ако читаво човечанство нема заједничку сврху или циљ пред собом? Ако се свака јединка разликује од сваке

друге, не може постојати оваква тежња. То што трагамо за таквом могућношћу, било да је директно применљива или не, само по себи наговештава од чега је човечанство у својој основи сачињено. Оно је суштински једно. Да није тог суштинског јединства које је темељ човечанства, не би било ни говора о универзалној влади и сличним идејама. Чак ни ова идеја се неће јавити у уму појединца. Знамо да последица не може садржати оно што јој није у узроку. Идеја о универзалној влади или заједништву човечанства и људској солидарности и сл. која се рађа као нека врста последице, психолошког производа наших умова, у својој позадини има узрок. Да смо логичари, прихватили бисмо беспоговорно да не може да постоји последица без узрока. Само функционисање људског ума по питању универзалне сарадње и достигнућа указује на то да је заснован на неком узроку који карактеришу сличне сврхе.

Дакле, наш концепт дужности у животу свакако зависи од циља који имамо пред собом, и као што смо појаснили, коначни циљ људске расе не делује као да је унутарње одвојен, што се очитује кроз наше основне тежње. Искусимо срећу када видимо браћу. Постоји нит осећања од човека до човека. Нема сумње да је то заједничко осећање које се рађа на основу карактерне сличности, наклоности у осећањима и начелности сврхе. Да није било овога, психолошки не би постојала људска раса или човечанство.

Како се чини да је наш циљ организационо јединство, нешто што аутоматски произилази као последица нашег начина размишљања, наше дужности

се, такође, не могу суштински разликовати. Ако постоји сврсисходна сарадња животних циљева међу људима која сам по себи тежи ка интегралном савршенству, не могу постојати различити идеали или дужности међу људима, зато што су дужности или функције само активности усмерене ка остварењу сврхе човечанства. Те дужности су подједнако повезане колико и различити сегменти тежњи појединаца у смислу укупне сврхе човечанства.

Како последица не може да постоји без узрока, узрок је логички имплициран као позадина манифестације последице. Ова последица о којој данас говоримо је изгледа толико велика да њен узрок мора да буде бар подједнако позамашан. Пред нама је заједничка људска психологија – људски ум у својој уопштености. Није то мој ум или твој ум на делу, већ ум човечанства као целине у потрази за људским савршенством, солидарношћу и обитавањем у миру. Целокупан људски ум овако функционише као последица узрока који, наравно, претходи овој последици целокупног људског процеса мишљења.

Можда сумњамо у истинитост чињенице да размишљамо на сличан начин. Наравно, не размишљамо увек исто. Сваки појединац има, као што кажу, читав свет под својом капом, али то што перципирамо је само привидна различитост. Када смо дубоко, на нивоу основних тежњи и афинитета, увидећемо да ове разлике нестају. Даћу вам конкретан пример. Патриота си и волиш своју нацију и постоје милиони људи твоје националне припадности, али сваки појединац има сопствене замисли, хирове, наклоности, идеале и идеологије.

Замисли да је избио рат и читава нација је угрожена том катастрофом. Лако је замислити како се појединци окупљају, удружују снаге и теже ка истом циљу. Појединачни хирови и наклоности нестају истог тренутка.

Ово се лако може доказати уз мало промишљања. Када имамо заједничку сврху, појединачне карактеристике по којима се издвајамо падају у заборав. Хирови појединца долазе до изражаја само када је основна безбедност загарантована и никако другачије. Ако нам је живот у опасности, ако се читаво човечанство припрема за катаклизму, видећемо да се људи удружују како би избегли ову могућност. Не би постојала разлика између мушкарца и жене, не би било разлике да ли је неко са истока, запада, севера, југа, нити да ли је црн или бео и тд. Тада би се људи опрезно постројили, обазриви пред надолазећом претњом која се наднела над читавим човечанством. Овоме смо сведочили кроз историју и под сличним условима би се такво шта опет догодило. Чини се да смо изоловани само када су нам основне потребе задовољене, али не и у супротном. Када су нам темељи уздрмани, тада површинске различите идеологије сасвим нестају. Све ово је само мало логичког промишљања у сврху проналажења закључка о томе које су дужности човечанства засноване на циљевима и сврси живота.

Да не постоји нека врста везе скривене у позадини људске мисли, ум не би функционисао овако. Не може да се јави идеја међународности уколико не постоји темељ за њу. Добро знамо да разноврсност подразумева неку врсту јединства. Чак ни два ума не могу да комуницирају ако не постоји одговарајући медијум

међу њима. Ако је један ум у потпуности одсечен од другог ума због потпуне карактерне различитости, они не могу да комуницирају један с другим. Не би било дијалога између једне и друге особе.

Али ми преносимо мисли. Говоримо језиком који може бити пренет другима. Разумемо се. Чињеница да се можемо упознати имплицира да се можемо здружити на психолошком нивоу. Ово даље имплицира да је ово разумевање или мишљење или ментална комуникација између две јединке екстерна индикација основног јединства међу јединкама. Не би ни постојао концепт дуалности да нема концепта јединства иза њега. Особа не може да замисли две ствари ако не може да синтетише те две ствари у сопственој свести. Дакле, ако поставимо ову дедукцију у већој размери, на нивоу човечанства, или читаве људске расе, чини се да плутамо у океану једног Ума – људског Ума, Ума човечанства, у односу на који су, индивидуални умови, на неки начин, капљице. Чини се да нас овај Целокупни Ум води ка увиђању сврхе.

Након овог увода можемо се окренути ка поруци неке од Упанишада, великог завештања не само ове земље, већ, може се рећи, читавог човечанства. Упанишаде бележе искуства надљудских мислилаца, оних који су се уздигли изнад нивоа обичног човека и преко ограничења чулних сазнања. Упанишаде су те које ће нас усмеравати у одговарању на ова питања која смо на почетку поставили. Не можемо се сами ослонити на снагу сопствених ногу на овом путу решавања тешког задатка одговарања на универзална питања.

Упанишаде, међу којима ћемо се бавити анализом тематике једне или две, записи су које су нам оставили они који су се, снагом својих медитација, винули до висина неслућених за размишљања обичног човека. Били су у стању да истражују дубине Целокупног Ума, који смо управо поменули. За нас је Целокупни Ум човечанства само теорија, логички закључак и апстракција. Изводимо закључак о постојању Целокупног Ума на основу тога што се чини да се човечанство креће ка остварењу заједничке сврхе.

Али ови учитељи нису били пуки теоретичари. Они су размишљали само кроз оквире овог једног Ума. Као што свако од нас мисли својим умом, ови учитељи су били у стању да мисле Целокупним Умом, те њихове мисли нису биле појединачне мисли, већ мисли свих људи помешане у сплет потпуности. То је оно што Упанишаде представљају.

Тражимо помоћ у мислима учитеља у овим Упанишадама како бисмо одговорили на своја питања зато што су они досегли саме корене узрока свих узрока ових последица које се манифестују као овај свет, друштво, човечанство, људски напори и тд. Говоримо о људском животу, дужностима човека и његовој сврси и сличним темама, а да не придајемо довољно пажње факторима условљености који уоквирују феномене иза човечанства. Наши умови функционишу на одређени начин и условљени су одређеним факторима.

Сада са уобичајеног друштвеног и емпиријског нивоа мисли којим смо до овога тренутка путовали постепено прелазимо у филозофски домен. Филозофија

је наука о узроцима, прилично крајњим узроцима, али и тумачење свега што ови узроци подразумевају. Понекад се то назива метефизичким мишљењем. Којим год именом је назвали, она је изучавање крајњих узрока и објашњење свега садржаног у њима.

Крајњи узроци би требало да буду такви да иза тих узрока не постоје други узроци. Значење крајњег узрока подразумева да он постоји сам по себи и да му није потребно тумачење или узрок који му претходи, било временски или по хијерархији. Уколико сваки узрок има свој узрок, требало би, наравно, да постоји крајњи узрок који објашњава све друге узроке. У противном бисмо се запетљали у непрегледан низ узрока који претходе узроцима без могућности доношења закључка о било чему. А знамо да се наш ум противи било каквој врсти бескрајног обрнутог следа. Жудимо за коначним закључком.

Али ово не би било могуће да не постоји коначни узрок узрока, безузрочни узрок. Овај безузрочни узрок називамо крајњим узроком. Коначни узрок би требало да има способност да у себи садржи сваку последицу. И пре него што покушамо да докучимо овај узрок који је коначан, такође морамо да схватимо последице које су садржане у узроку. Последице су све оно о чему смо у стању да размишљамо и све са чиме се суочавамо у животу.

Читав објективни универзум је последица. Зашто га зовемо последицом? Зато што универзум има тенденцију да еволутивно напредује. Никада нећемо наћи ни један једини атом у овом свету у стању статичког мировања. Кретање свега се одвија ка

нечему, о чему и даље не постоји права представа у данашње време. Реке теку, сунце, месец и звезде су активни, а ми смо још активнији. Читав свет је заузет нечим. Астрономски универзум и субатомски свет су активни и непрестано осцилирају. Сви су заокупљени неком сврхом коју још нису испунили. Да је сврха испуњена, након тога не би било активности. Сама чињеница да је у природи све активно заокупљено нечим индицира да тежи ка некаквој сврси. Ово је одлика последице. Последица је оно што тежи ка сопственој трансценденталној природи. Сви улажу напор да надиђу себе, да добију на величини или се квантитативно или квалитативно побољшају. То се назива еволутивним поривом, било да је у питању физичка, биолошка или психолошка еволуција.

Дакле, из ове тачке гледишта, лако се долази до закључка да је читав универзум у позицији последице, те није коначни узрок. Јер да јесте коначни узрок, не би постојала тенденција да се креће или да трансцендира. Не би постојао порив да напредује или да се надмаши. Чини се да све у свету покушава да надмаши само себе, да постигне више и порасте веће. Зато се каже да је универзум последица, а не узрок. Усмерен је ка циљу, али његове активности престају по остварењу крајњег узрока, сврхе постојања.

Универзум се креће ка проницању сопствене сврхе. Ово је космичка еволуција, која се одиграва кроз различите манифестације. Њен најнижи ниво је физички, материјални стадијум еволуције. Виши је биолошка еволуција или раст ради развоја унутарње префињености и тенденције ка психолошком расту.

Ово је ментална еволуција, интелектуално уздизање и тако даље. Чини се да се читав свет, замишљен на било ком од својих нивоа, непрестано креће ка спознавању своје једине сврхе. О томе која је то сврха говоре Упанишаде.

Две битне Упанишаде су Аитареја и Таитирија, а повезане су на неки начин и надовезују се једна на другу у контексту. Прва наглашава један аспект теме, а друга се односи на заједнички тему. Аитареја и Таитирија Упанишаде говоре о истој теми, али из различитих углова.

Оне покушавају да дају одговор на питање живота реферишући на узроке. Ово је сасвим исправан став, нема сумње. Добро знамо да нас свако питање, када покушамо на њега да одговоримо, води до његових узрочника. Зашто се јавила болест? Зашто је особа оболела? Постављамо оваква питања. Како бисмо дошли до одговора, трудимо се да сагледамо садашњи узрок ситуације. Када је неко болестан, морамо пронаћи разлог за појаву болести. Ако је избио рат, морамо сазнати узрок рата. Ако постоји некаква опречност, морамо сазнати њен узрок. Ако постоји било каква напетост, расправљамо о пореклу те напетости. Уколико не пронађемо узрок одређених околности, не можемо ни да истражимо контекст околности, било да су оне физичке, друштвене, биолошке или медицинске. То је филозофски став који заузимамо према свему у животу. Не постоји особа која није филозоф, у контексту тога што сви желе да сазнају узрок одређених последица. Ово је филозофски правац у размишљању.

Велики учитељи Упанишада су ишли од нижих ка вишим узроцима док нису проникли у крајњи узрок свега, па су дали своје закључке, коначну истину човечанства. Људске недаће су последице по својој природи, а постају узроци других недаћа које постају наша баштина. Кроз дубоки зарон у јогу и медитацију који су древни учитељи примењивали како би истраживали пространства стварности, откривени су коначни узрок и истине о животу.

Свиме можемо да се бавимо на два начина: индуктивно и дедуктивно. Они који изучавају логичку интелигенцију крећу се од појединачног ка општем, што је индукцијско закључивање. Ако се крећу од општег ка посебном, то називамо дедукцијом. Оба вида су дозвољена у зависности од природе случаја. Свакога дана сунце се рађа на истоку. Видимо како се сунце на истоку рађа из дана у дан, месеца у месец, године у годину. Сакупимо појединачне прилике у којима је сунце изашло на истоку на дневној бази. Затим доносимо општи закључак и кажемо да сунце увек излази на истоку.

Али у индукцијском закључивању постоји мана. Наши закључци не морају бити тачни. Сунце се можда рађало на истоку хиљадама година, али зашто бисмо закључили да ће и у будућности наставити да излази само на истоку? Ово не мора да буде валидан закључак, зато што сунце није везано за наше закључивање. Може да промени позицију из ког год разлога. Неки природни закон може да се промени и сутра би сунце могло да изађе на западу. Индукција није валидна као коначни облик закључивања. Кретање од појединачног ка

општем је, како ствари стоје, можда користан начин размишљања, али на њега се не можемо ослонити у крајњој линији.

Дедукцијско закључивање подразумева обрнут процес. Аргументација иде од општег ка посебном. На пример, теорија каже 'сви људи су смртни'. Добро знамо да сви умиру. Сократ је човек. Стога, Сократ је смртник по природи. Овде аргументација иде од општег ка појединачном. Од општег концепта да су сва људска бића смртна, долазимо до закључка да и Сократ мора да је смртан пошто је и он човек. Ово треба да нам да идеју о индукцијском и дедукцијском закључивању. Филозофија је претежно индуктивна, поготово из западњачке тачке гледишта. Западни филозофи су далеко наклоњенији индукцијском закључивању. Не могу одједном да скоче на опште, пошто постоји мноштво контроверзи по питању природе универзалности. Нећемо се сада бавити том темом. Сврха овога је нешто друго.

Упанишадски учитељи су имали непосредно искуство и из овог искуства које се тиче општег извлачили су закључке о појединачним последицама кроз дедукцију. Изучавањем Аитареје и Таитирије ћемо открити да оне обе прихватају дедуктивни процес закључивања. Размишљање је дедуктивно зато што нам је коначни закључак већ дат. Природу узрока није потребно изучавати, нити улагати мукотрпан напор у индукцијско закључивање. Можемо се окушати и у овом методу, наравно, али за сад то није неопходно. Упанишаде доносе закључак о коначној универзалности. Ова изјава се односи на вечне истине:

на крајњу природу стварности, узрок свих узрока. Коначни узрок је фактор који одређује последице. Читав овај свет, овај универзум је последица коначног узрока, Брамана.

Већ смо приметили да коначни узрок не може имати узрок који му претходи, јер да га има, не би се могао сматрати коначним узроком, па би стога био последица неког сасвим другог узрока. Не могу постојати два коначна узрока. У противном би настала потешкоћа у разумевању везе између та два узрока. Не можемо доћи до било каквог закључка без недвосмислене идеје о односу. Концепт односа је најтеже замислив концепт у уму. Не можемо да разумемо који је однос једне ствари са другом. Сама спознаја да имамо способност да једни другима пренесемо мисли указује на постојање једног Ума у позадини свега. У противном не би постојала комуникација уопште. Сходно томе, замишљање два коначна узрока би наговестило да постоји нешто што повезује ова два узорка, те их стога превазилази, тиме се претварајући у коначни узрок. Дакле, не може постојати више од једног коначног узрока, а иза њега не може стајати ниједан други узрок.

Сада имамо представу о томе шта би коначни узрок могао бити. Њему не може претходити нешто веће или битније, а не може постојати ни нешто што му је равно. То је јединствена одлика Крајње Стварности. То је Узрок. Ми то називамо Стварност, зато што иза ње не видимо ништа друго. У њој нема сврхе која јој је надређена. Све произилази одатле. Не постоји ништа вањско ка чему може да се креће. Коначни Узрок и

Крајња Стварност означавају једну те исту појаву. Она је постојала, постоји и постојаће. Не може постојати ништа осим ње. Овде престаје земаљска везаност.

II - АТМАН

Ова крајња супстанца се састоји од суштине свега и она је само наше Сопство. Зове се Атман. Она је Атман зато што је коренска супстанца свега што је у позицији последице. Атман је суштина свих и свега. То је Целокупна Суштина свих створења, па је стога зовемо Браман. Целокупна Суштина је Браман (Brahman), а исто то замишљено као суштина појединачних бића је познато као Атман. И као што не може постојати узрок иза крајњег узрока, тако не може постојати Атман иза Атмана, зато што се сама суштина назива Атманом. Суштина би требало да буде начелна, а Атман јесте такав. Начелност у космосу је Браман. Не може постојати ништа осим ове Универзалне Стварности.

Аитареја Упанишада саопштава да је Атман у почетку био све и од њега је постао читав овај универзум. Уму је тешко да се носи чак и са концептом универзума уколико не разложимо универзум на компоненте. Универзум је манифестован из ове Целокупне Суштине, Брамана, који је Атман, или Сопство, универзума. Дакле, целокупна последица је произашла из Целокупног Узрока. Из Брамана наста универзум.

Опет, тешко је разумети нешто што произилази из нечег другог. Који је поступак произилажења света из Коначног Узрока? Какав је однос између последице и узрока овде? У ствари не може постојати пресудна разлика између последице и узрока. Наше тежње изгубиле би сваки смисао, потрага за стварношћу би

била без основа, а не би било поенте ни у процесу мишљења у светлу превазилажења самог себе да нисмо суштински повезани са узроком. Свако деловање у свету је последица која се креће ка узроку кроз различите степене самотрансценденције. Само присуство моралног порива да превазиђемо сами себе зарад вишег узрока или сврхе, доказ је чињенице да живимо у спрези узрока са његовом последицом.

Иако последица произилази из узрока, није неповезана са њим. Ово је један од принципа који су на самом почетку постављени. Изгледа да се универзум спустио успевши да се, у суштини, не изолије од Апсолута. Не постоји суштинска неповезаност између последице и узрока. Увек постоји нека врта везе. Постоји загонетни однос, *'anirvachaniya sambandha'*, између последице и узрока. Не постоји апсолутни идентитет, зато што постоји манифестација. То није апсолутна манифестација, зато што можемо да учимо нашу везу са узроком. Ова веза између Бога и човека, Творца и универзума, Апсолута и свега релативног, недокучива је. Ова веза је камен темељац свих космолошких питања, теорија стварања и доктрина свих врта. Оног тренутка када се стварање призна као емпиријско искуство, све што му је приписано се такође прихвата. Само треба да прихватимо чињеницу да је универзум створен и све остало ћемо аутоматски морати да прихватимо истог тренутка, такође. Постоји постепена еволуција кроз повећање густине манифестације на нижим нивоима. Апсолут никад не испушта универзум из руку.

Атман је одувек био. *„Atma va idam eka evagra asit,*

nanyat kin cana misat,” каже Аитареја Упанишада на самом почетку. Атман је постојао као величанствено Биће и постао је узрок манифестације елемената. Велика подела на елементе приказује етар, ваздух, ватру, воду и земљу у свим својим дензитетима или нивоима очитовања. Постоји узрочно стање, суптилно стање и опипљиво стање. Они су манифестовани. Али Апсолут никад није искључен из њих, ни у једном тренутку већ увек задржава заложно право на све што је сачинио. Улази у велике објекте космичке природе и то је оно што ми називамо свеобухватношћу Бога.

Творац не стоји по страни као ванкосмичка твар неповезана са сопственом креацијом. Упанишада у потпуности искључује могућност произласка било какве нове последице из узрока. Иманентност узрока је призната у последици. Управо је иманентност узрока у последици то што ствара у нама тежњу ка вишим вредностима. Када трагамо за Богом, то Бог проговара изнутра. Узрок комуницира сам са собом са дна последице када постоји тежња од стране последице да се креће ка узроку. Присуство ове околности у којој је узрок тајно заступљен у свакој последици се назива иманентност узрока у последици. Тада кажемо да је Бог присутан у свету.

Творац није ван космоса. Не ваја свет попут грнчара који прави лонац или дрводеље који прави сто. Не дешава се на тај начин. Он је једно са суштином ствари у свеобухватности, као што је глина од које је лонац сачињен присутна у лонцу, или као што је дрво од кога је начињен сто присутно у столу. Стога не можемо бити одвојени од суштине узрока.

И тако постоји уплив космичке суштине у космичку последицу. Ово је први божански чин – улаз Апсолута у релативно на себи својствен универзалан начин. Постаје космички човек, ако ћемо да се користимо обичним појмовима – Маха Пуруша (Maha Purusha) или Пурушотама (Purushottama). Апсолут, независан за створени универзум, постаје одређујући космички фактор универзума. Ово је Велико Биће о коме се говори у Пуруша Сукти (Purusha Sukta) и Сатарудрији (Satarudriya) у оквиру Веда, као и у разним списима који говоре о свеобухватној или свеприсутној природи Бога. Увек говоримо о свеприсутној природи Бога, под чим подразумевамо да је узрок скривен у последици, неизбежно присутан, а не само издвојен од последице.

Овај концепт који пред нас стављају Упанишаде у вези са процесом стварања универзума је величанствен, па смо изузетно срећни што до нас долазе све ове истине. Али смо, такође, и несрећни. То не можемо да сметнемо с ума. Зашто је ова несрећа настала из ове велике радости божјег стварања? Када чујемо све ове велике исказе о космичкој манифестацији, осећамо се усхићено, али у домовима се сусрећемо са ситним тугама и када напустимо ову дворану, морамо да се бавимо сопственим проблемима. Шта нам се то догодило? Како нам се ова туга уселила у срца из ове велике космичке манифестације Бога који се улива у универзалну последицу? Ово ће нам такође бити речено у овој Упанишади.

Бог је веома драматично поступио – извео је сам пред собом праву драму, зато што није било никакве

публике пред Њим. Он је био режисер, Он је био *dramatis personae* и Он је био публика. То је врло необично! У тренутку је визуализовао Себе као све: „*Aham idam sarvam asmi*“— Ја сам све ово. Овај универзум манифестованих последица сам Ја — наравно, зато што је читава последица сачињена од суштине овог коначног узрока. „Ја сам све ово.“ Као када би глина рекла, „Ја сам сви ови лонци.“ Као да дрво каже, „Ја сам сви ови столови, Ја сам све столице, Ја сам сав намештај.“ Потпуно тачно и веома занимљиво! Свака последица која је проистекла из једног узрока је сам тај узрок. Дакле, узрок потврђује сам себе кроз сваку последицу: „Ја сам све ово.“

Али након неког времена ћемо заћи у долину туге због ове катастрофалне последице која је уследила из ове драмске манифестације Бога. Нико не може да каже шта се десило. У потпуности смо одсечени од ове мистерије. Између нас и мистерије која се одиграла стоји челична завеса. Речено нам је да не говоримо о таквим стварима. Уму је одбојна свака помисао на истраживање мистерије која лежи иза овог догађаја или збивања. Напросто смо изгнани, ни криви, ни дужни. Немамо право чак ни да питамо зашто. Не можемо знати да ли је то што смо на тај начин изгнани бојја воља или смо сами криви за то.

У неким облицима владавине поданицима није дозвољено да питају како је до нечег дошло, зато што су потчињени закону те власти. Дакле, постоји необична универзална пракса спровођења деспотизма, такорећи, који инсистира на томе да се његовим језиком морају сви служити, а такође инсистира на

томе да се његов закон мора поштовати на очекивани начин. Нагло долази до спуштања завесе у овој космичкој драми која се пред нама одвија, па више не видимо шта се иза завесе налази. Завеса је сада пала. Мноштво, које је настало из Једног, налази се пред нама. Лонци који су настали из глине су ту. Последице су присутне. Али једна ствар није и то је оно што представља почетак наше несреће.

Када кажемо да само Атман јесте, наглашавамо само Једно сáмо, што искључује мноштво. А када говоримо о томе да је Једно постало мноштво, свесни смо и Једног и мноштва истовремено. Затим следи мисаони ниво на ком смо свесни само мноштва, али не и Једног. То је зид који дели Једно и мноштво. Оригинална драма је била замисао мноштва од стране Једног. То је величанствено стварање. Али када се завеса спусти, Једно је одсечено од мноштва, или боље речено, замисао о свести Једног је изолована од свести мноштва. Онда долази до онога што називамо манифестацијом разноликости у буквалном смислу. Тада се појављује потреба да појединачна индивидуа спозна или увиди присутност друге индивидуе.

Али пре него што се ово догодили, првобитни Узрок се постарао да не изгуби контролу над овом манифестацијом у потпуности. Ово је још једна лепота ове драме. Многострукост је задржана, али са позадином у властитом јединству Атмана или Сопства, тако да постоји необично стање посредовања у ком је многострукост манифестације садржај целокупне свести о једном бићу, Универзалном Атману које она јесте. А Аитареја Упанишада нам говори да су се уста

отворила, говор је изашао и из њега је настало божанство Агни. Очи су се појавиле, вид се манифестовао из њега, па је настао Адитја или сунце, и тако даље, функција за функцијом.

Лепота ове манифестације је у чињеници коју никада не треба да заборавимо док се даље будемо бавили овом темом – функција долази прва, божанство је само следи. Прво настаје ум, за њим мисао, а затим месец. Око је прво, вид следи за њим, а затим долази сунце. Заштитници или божанства различитих функција у свом космичком уређењу су подређени Коначном Узроку, који је једини Атман. Они нису елементи који контролишу, као што то јесте случај са нама.

Универзум је последица Атмана. Он не заузима позицију узрока, изван нас, подстичући чула на деловање, што нам се данас дешава. Присуство објекта подстиче чула и ум, а тек потом постајемо свесни тог објекта. Затим успостављамо однос са спољашњим светом. Свет је на првом месту, а ми смо произашли касније у овом појединачном, емпиријском облику. Али тамо није било тако. Свет је био подређен, а овде ми постајемо консеквенти.

Опет, ово је кључна тачка у којој морамо врло пажљиво да повучемо линију између космичког нивоа и индивидуалног нивоа, зато што наш капацитет да разумемо ову мистериозну разлику између космичког и индивидуалног такође представља наш капацитет да разумемо шта живот јесте, шта дужност јесте и који је циљ човечанства.

III - ИШВАРА И ЂИВА

Велики узрок свих узрока, Врховно Биће, пројектовао је овај универзум и сам је изникао из универзума, такорећи у маниру свеобухватности, не губећи трансцендентност самог суштинског бића. И све функције које видимо у себи самима, ђивама (*jiva*) или индивидуама које јесмо, биле су присутне у оригиналном облику. Али је семе манифестације разноликости такође посејано у телу Космичког Бића. Постоји огромна разлика између оригинала и његових рефлектованих делова који ми јесмо.

Па се тако помиње у Упанишади како су узрочни фактори свих функција први пројектовани. То је оно што се обично помиње као адидаиве (*adhidaivas*) или управљачка божанства, богови који припадају религијама, разни Деваси (*Devata*), врховна небеска бића. Засветлуцали су у телу овог универзалног манифестованог Бића. И стога адидаиве нису ништа до самог Врховног Бића које се појављује једним својим делом или есенцијом као управљачки принцип иза свих функција универзума.

Ово је тачка нагле трансформације која се дешава у многим деловима креације. Ми не можемо стварно да појмимо какве су то све трансформације које су се одиграле. Читав устав по коме се универзум управља је постављен одједном: „*Yathatathyatah arthan vyadadhat sasvatibhyah samabhyah.*“ Ово је устав који се не може мењати и допуњавати. Не може се с њим петљати нити се у њега мешати. Није му потребна никаква промена кроз време. Таква бескрајна успостава власти над читавим космосом је осмишљена и спроведена.

Основни принципи људског искуства су такође успостављени и манифестовани у облику онога што субјективно проживљава искуства, што се зове ђива (*jiva*), и објективног света, познатог као адибута-прапанча (*adhibhuta-prapancha*). Индивидуу можемо звати адјатма (*adhyatma*), а спољни свет адибута (*adhibhuta*). Адидаиве (*adhidaiva*) су већ поменути као управљачка божанства. Али ово све се не одиграва одједном. Прати се постепена процедура. Од Космички-свесног Бића, које као целокупност све божанскости извире из манифестованог универзума, настала су разноврсна божанства, адидаиве.

Као што је већ поменуто у претходном поглављу, спустила се завеса такорећи, а нагла неочекивана и непријатна промена или трансформација је уследила, по којој су божанства почела да преузимају неку врсту независности. То је зачетак индивидуалности. Као што је Платон рекао: „Бракови се увек прво склапају у рају. Тек после се манифестују на земљи.“ Слично томе, може се рећи да се све овако одвија. Чак се и ратови прво дешавају у рају, а тек касније се откривају на земљи. Свака функција се прво одиграва на небу. Што значи да адидаиве разматрају могућност сваког дела у почетку, а онда се она манифестују постепено у адибута-прапанче, да би их осетиле и искусиле адјатме, тј. ђиве.

Дакле дошло је до раздора универзалног лика, као да је свака кап у океану почела да осећа властиту независност. Ово је одличан пример, зато што се капи у океану не разликују квалитативно од океана. А чини се да, бар на самом почетку, није било квалитативне

разлике међи појединачним божанствима у односу на целокупност Универзалног Бића. Ова изолација појединости је стога остала у оквиру *свести*. Морамо подвући ову реч, зато што истински раскол није могућ. Није то било стварно рачвање али је свест о јединству раздељена, одвојена и издвојена од Целине.

Да илуструјемо, ово је можда баш попут искуства сна. Долази до поделе свести на субјекат спознаје и свет искуства, али се раскол није догодио. Да се стварно догодио, не бисмо се пробудили са интегрисаним умом. Ипак, постоји искуство такве трансформације, промене и поделе као да је до њих дошло.

Прва последица ове поделе је, како Упанишада каже, силна глад и жеђ. Овде ове предивне речи имплицирају много више од онога што глад и жеђ обично означавају. Глад и жеђ божанских манифестација које су се на неки начин истргле из саме целости Универзума могу се језиком модерних филозофа назвати конституционим апетитима појединца. Није то само стомак који тражи храну или грло које тражи воду, већ је то читава поставка индивидуалности која жуди за искуством кроз објективност. Они су жудели за објективном бесмртношћу, за оним што су изгубили због одвојености од Целости. Постали су смртни. Смртност је свест одвојености дела од Целости. И тако је свака болест одједном изникла.

Глад и жеђ мориле су ова божанства која су изгнана у немирно море искуства објективности, што је оно што називамо самсара (*samsara*) или свет, универзум. Али како утолити ову глад? Глад и жеђ, или апетит

индивиде за задовољењем, може се задовољити само кроз медијум искуства. Мора постојати тело. Мора постојати храна која ће утолити глад. Где је та храна и где је то возило? Где је то тело у ком ће ова божанства да се возе и стекну властито искуство задовољења глади и жеђи?

Читава Упанишада је врло симболична и метафорична у објашњењу високодуховног искуства. Божанства су архетипске, надфизичне есенције. То су богови. Они немају физичка тела попут наших и нема хране која би могла да задовољи њихову глад за контактом. Са чим би то могли да ступе у контакт? Стога су затражили боравиште: „Дај нам тело. Дај нам возило. Желимо кућу у којој можемо да боравимо.“

Тако се метафора наставља. Велико Биће је створило бика пред њима и рекло: „Ево га ваше боравиште. Ово је тело за вас. Уђите у ово тело и утолите своју глад и жеђ.“ Божанства су погледала бика и рекла: „Ово нам не одговара. Ово није право боравиште за нас.“ Онда је Он створио коња. Они су погледали коња, па су закључили да ни коњ није право тело за остварење правога задовољства. Затим је Он створио људско тело. „Тако је,“ рекли су. „Само ово тело желимо,“ и ушли су у њега.

Аитареја Упанишада је врло прецизна. Не залази у заморне детаље еволутивног процеса појединачног тела, али одређени делови Упанишада, као на пример Маитрајани (Maitrayani), наговештавају нам да је постојао постепени успон, или ако то посматрамо из другог угла, пад свести ових појединачних божанстава из једног искуства у другу категорију. Језиком еволутивне доктрине

то можемо назвати успоном из неорганске материје у биљно царство, потом у боравак у животињском свету и коначно, до људског нивоа. Ту проналазимо себе у постојећем стању.

Божанства су ушла у свако тело и одбила свако претходно зато што нису пронашла адекватне механизме за задовољење својих апетита у тим телима. Чак и кад се јави жеља, морамо имати прави инструмент за остварење те жеље. Ако је инструмент мањкав, жеља не може бити испуњена. Стога су желели усавршено отелотворење или механизам за задовољење апетита, глади и жеђи, како Упанишада то описује. А људско тело, које је супериорно у односу на ниже категорије манифестације – минерала, биљака и животиња, сматрали су најпригоднијим инструментом, а Велико Биће им је наредило да уђу у ово тело. „Ово је ваша кућа. Живите у њој. Ово је ваше возило, па сада кроз њега чините шта вам је воља.“ Они уђоше. Али како?

Овде је занимљива особина индивидуалности објашњена у супротности са првобитним стањем божанстава у телу Космичког Бића. Упанишада помиње да када су божанства првобитно пројектована из тела Космичког Бића, прво је дошло до настанка локалитета функције, на пример уста, а тек затим је настао порив за изражавањем тог локалитета у виду говора. Тек потом се богиња Агни, божанство које влада говором, манифестовала. И тако је било са сваком другом функцијом.

Тако су бог или божанство уследили након функције, која је наступила прва, па се управљачки

принцип чак и код божанстава уклапа у постојање самог Универзалног Бића. Богови нису независни, већ зависе од Целости из које су настали. Богови нису управљачи, већ њима управљају силе које, у суштини, стоје иза њих, а произилазе из целокупног бића Универзалног Вирата.

Али шта се десило сада када су божанства ушла у људско тело? Дошло је до обртања читавог процеса. Људске функције се поклапају са универзалним функцијама као што се функције на рефлектованој слици подударају са функцијама оригинала који је рефлектован. Или да дамо још један пример, када се погледамо у огледалу, постоји одраз лица који у огледалу видимо, али долази до обртања делова који врше неку функцију – десно делује као лево, а лево као десно. Такође, ако стојимо на обали реке и погледамо властити одраз, уочићемо да је глава на најнижој позицији у одразу, иако је на највишој код нас, у оригиналу.

Такви неки искривљени обрти процеса су се догодили када су божанства ушла у тело појединца. Уместо да уста пројектују говор, а затим Агни, или Деваса који следи, Агни је та која је ушла у тело у виду говора и пронашла уста као своје уточиште. Дакле, Агни овде влада, а ми зависимо од ње. Ми смо последице. Последица из универзалне позиције постаје узрок у домену индивидуалности. Тако се ђива разликује од Ишваре (Isvara), иако потиче само од Ишваре. Ова разлика је огромна упркос идентитету суштине, зато што иста божанства дејствују тамо као и овде.

Када се ово искуство индивидуалности догоди у телу људске личности због уласка ових божанстава на описани начин, још нешто се деси. Истог трена долази до грамзивог става појединца по питању хране која је неопходна за задовољење апетита. Храна је такође створена у облику овог објективног универзума и мора се конзумирати кроз чула.

Та посебна функција у појединцу којом се храна конзумира и стапа са индивидуом је апана (*apana*). Храну коју убацујемо у дигестивни тракт у организму вари и апсорбује апана вају (*apana vau*). Органи не могу имати ову врсту искуства. На пример, разговор о храни нам не задовољава глад, као ни гледање хране, ни слушање о њој, већ само апсорпција кроз апану кроз пробавни тракт може да нас задовољи.

Ово је опет симболични приказ и може се применити на било коју врсту хране коју чула захтевају. Она желе да контактирају са објектима само у циљу одржања првобитног статуса. Оно што су осмислила је, без сумње, сасвим вештачки чин, али она немају другу опцију. Чулни објекат је медијум кроз који се апетит индивидуе задовољава. Ако проникнемо у срж проблема, ово постаје јако чудно. Овај апетит је ништа друго до глади сопства да се сједини са Универзалним, од ког је одвојен. Ово се не сме заборавити у току нашег проучавања.

Нисмо ми гладни у уобичајеном смислу. Коју год количину хране да унесемо, каква год да нам је исхрана, не можемо добити задовољење зато што наша права потреба није ова храна. Није кичади, дал, чапати,

пури или ладу то што нас може задовољити. Али се чини као да је то оно што нам је потребно. Није нам потребно ни никакво пиће. Потребно нам је нешто друго, а та потреба је изузетно дубока. Она је попут укорене хроничне болести које нисмо ни свесни на површини.

Не тражимо ми стварно никакав контакт. Гадно грешимо, а саму грешку смо изгубили из вида. Овај потпуни недостатак спознаје о самом разлогу иза глади се зове авидја (*avidya*). Ови термини се не појављују у Упанишадама. Ово појашњавам терминима каснијих филозофа.

Незнање претходи сваком предузимању корака, у ком год смислу, ка поседовању онога што чула захтевају. Јуримо за стварима због непознавања разлога који стоји иза самог постојања ове глади, које прекрива нашу свест. Имамо само једну потребу. Једну и то је све. Потребу да се сјединимо са оним од чега смо одвојени и из чега смо избачени. То је све. Божанства гладују изнутра. Нису језик или ухо или нос ти који захтевају нешто. Божанства изнутра су гладна. Индра, Варуна, Сурја и други, све су то божанства која управљају сваким делом нашег тела. Они су владоци, они су газде, они су стварни станари овог станишта које зовемо телом. Они вапе за поновним сједињењем и повратком статуса који су изгубили. Ова глад за поновним сједињењем са Универзалним манифестује се у мноштву облика кроз чула, као жеља да видимо, жеља да чујемо, жеља да окусимо, жеља да дотакнемо, и тако даље. Стога су вештачки створена привремена задовољства, зато што ниједно друго задовољство није

било доступно. Када све остало нестане, задовољиће нас оно што нам је доступно.

Чула нас на тај начин варају и терају нас да мислимо да нам је потребно нешто другачије од онога што нам је стварно потребно. Оно за чим дете плаче је нешто, а оно што му ми дамо је сасвим нешто друго. Можда га тренутно јако боли стомак, али му ми дамо слаткиш и кажемо му, „Узми овај слаткиш. Немој да плачеш.“ Не знамо зашто дете плаче. Има неки проблем. Не може да се изрази, јадничак! Проживљава неку дубоко укореењу агонију коју не може да изрази речима свог језика, а ми покушавамо да га смиримо, тетосимо га стварима које нису оно што му је потребно. Тако је и код глади или жеђи душе.

Реч 'душа' је јако битна у овом контексту. Овде душа значи ђива, или индивидуализовано божанство. Задовољено је овим телом. „Уђи у ово боравиште,“ рече велики Господ, и ђиве уђоше у људско тело. Ово станиште је, нажалост, постало извор неадекватног задовољења, иако су мислили да је људско тело најбољи производ од свих. Нису желели претходна тела – коња, бика и тд.

Али је и људска индивидуалност такође постала неадекватна у сврху задовољења, зато што је условљена од стране пет органа чула и ума, који функционише у оквиру деловања чула. Непрекидна активност чула у циљу остваривања контакта са објектима током читавог дана, у свим аспектима живота, се одвија зарад умиривања глади душе. Чиме год да се бавимо у овом свету, који год статус да имамо, све је само зарад задовољења апетита ове душе

која жуди за сједињењем са оним што је изгубила. Али наши очајнички покушаји не успевају зато што животне активности нису лек за невољу у којој смо. Чини се да смо задовољни само зато што не разумемо срж својих проблема. Потпуно смо несвесни ситуације у којој се стварно налазимо.

Чула су уморна од ових активности. Она се преморе. Колико дуго можемо да грабимо ствари? Можемо то да чинимо дан, месец дана, годину дана, десет година, али кроз живот не можемо да се у потпуности укључимо у ову активност. У крајњој линији, та активност је узалудна. Узалудна је зато што не доноси задовољење. Данас једемо, сутра опет једемо, али то нас не може задовољити и не долази до умиривања глади. Не само то, већ било која количина поседовања неће задовољити особу. Шта год да поседујемо неће нас задовољити. Неће донети задовољење јер није оно што желимо. Наша потреба је једна једина, а ми стално узимамо нешто друго кроз органе чула. И тако долази до природног замора.

Изнуреност чула, изможденост ума и замор читавог физичког система повлаче одређене услове. Њих зовемо авасте (*avastha*) – стања ђаграта (*jagrat*), свапне (*svapna*) и сушуптија (*sushupti*). Уроњени смо у циклус будног стања, сањања и спавања због сложености психофизичких процеса који се одигравају због наше везаности за активности чула.

Када су божанства ушла у тело, можда нису прво ушла у физичко тело. Мора да је у питању било астрално тело, мада се то у Упанишадама не види сасвим јасно, зато што постоји постепено очвршћење

индивидуалности кроз узрочно и друга суптилна стања до физичког стања. Физичко је најгрубља манифестација и најекстериорнији облик апетита индивидуе. Баш у овом физичком облику у ком јесмо, у најгорим смо условима зато што смо потпуно изоловани, одсечени од свега, што је сваком од нас јасно. У суптилном облику бар постоји привидан осећај међусобне блискости. Али у такозваном будном стању физичког облика постоји потпуна изолација. Ја немам ништа са тобом, ти немаш ништа са мном. Ово је тренутно стање ствари.

Па тако због ове ситуације и замора који је њена последица, постоји циклус у ком наизменично можемо искусити ђаграт, свапну и сушупти. И опет долази до сукоба. Овај сукоб је животна битка. Жестоко се трудимо да на овај или онај начин изађемо из овог круга прелазног постојања, које се аутоматски дешава као резултат немогућности остварења жеља у животу једног појединачног тела. Тело које нам је дато, на пример људско тело, неадекватно је зато што не може да траје вечно. Како је сачињено од физичких компоненти, по свој прилици ће се распасти када за то дође време. Распадање телесне индивидуалности се догађа када силе апетита индивидуалности које су потакле манифестацију тела престану да постоје и када повуку свој импулс. Тада тело умире. Али импулс жеље не престаје. Он тражи поновно задовољење у неком другом правцу, у неком другом кутку креације. Тако долази до поновног рађања и читав процес се изнова наставља. Опет постоји незадовољство, рођење и смрт, те се самсара-чакра (*samsara-chakra*) [точак

самсаре] наставља.

Читава ова драма је предивно описана у једном стиху Панчадашија (Panchadasi), који је написао мудрац Видјаранја, у ком каже да од времена изворне воље Универзалног да постане мноштво, све до уласка Универзалног у индивидуално јесте дело Божје, тј. оно што зовемо Ишвара-сришти (Ishvara-srishti). Али од тренутка ђивиног преузимања индивидуалности у будном стању, кроз физички организам и тако даље, све док се не деси ослобођење од овог смртничког искуства, то је Ђива-сришти (Jiva-srishti). Улазак у тело, у ком је свест индивидуализована, њена потврда, жеље које су изражене кроз чула, патња узрокована тиме, као и коначно ослобођење од ове такозване везаности, све су то искуства ђиве и нису повезана са Ишваром.

Ово је, у суштини, прича о стварању дата у Аитареја Упанишади, која тврди да је, упркос свему манифестованом, свем овом мноштву, разноликости, суптилности, материјалности и тд., Он и даље иста она Једна Апсолутна Универзалност. Он није постао ништа друго. Ово је дивна порука утехе за нас. Да смо стварно избачени из Рајског врта и заувек прогнани као заточеници иза сопствених решетака, онда не би било наде за ослобођење или мокшу (*moksha*). Десило се сасвим нешто друго. Није то прави историјски догађај који се одиграо некада давно. Није Бог био бесан на нас, па нас истерао из Врта. Оно што се десило је да је дошло до извртања свести. Дошло је до поремећаја у уму и треба се третирати као што третирамо ментално оболеле. Свест треба третирати, па ће болест свести

бити уклоњена. Тада ће поново стећи своје првобитно стање.

Да се још једном вратимо на аналогију сна, наш пад из Рајског врта или спуштање у смртно тело из првобитног стања универзалности слично је стању урањања у сан. Нисмо се претворили у муву или мољца или лептира, као што се то чини у сну. Иако мислимо да смо лептир у сну, нисмо стварно постали лептир. Само замишљамо умом због некакве особености у свести. Али да смо стварно постали лептир, не би било повратка у будно стање у људском телу. И то је попут болести ума. То није ништа друго до поремећаја свести. Свест која себе екстерно пројектује у замишљеном простору и времену се зове креација. Дакле, постоји шанса за повратак у првобитно стање кроз развезивање чворова који нас везују за самсару.

Постоје нивои чворова и зову се грантији (*granthi*) у психологији мистика. Грантији су попут чворова на ужету, али су, у ствари, психички чворови, чворови ума. Можемо их звати чворовима свести, ако хоћемо. Они су на овај или онај начин сабијени у свест ових чворова тако да чворови не могу да освесте да иза њих постоји дугачко уже. Уколико имате подужи канап са неколико чворова на различитим местима на канапу, чворови не престају да буду канап, иако су чворови. Они су чворови од самог канапа. Можда постоји стотину чворова, али су сви они сачињени од истог тог ужета. Али ако структура знана као чвор постане свесна само те структуре, али не и ужета као аспекта структуре, то постаје везаност или самсара. На сличан начин, ми смо свесни аспекта имена и облика своје

личности, али не и суштинског дела своје личности. Попут канапа увезаног у чвор смо. Чвор је нама-рупа (*nama-rupa*). Он је облик, форма, конфигурација, али не и суштина. Суштина је нешто друго.

Сада је време да полако развежемо ове чворове имена и облика и проникнемо у суштину, а то постижемо применом јоге. Различити стадијуми јоге су поменути у Патанђалијевом систему – јама (*yama*), нијама (*niyama*), асана (*asana*), пранајама (*pranayama*), пратјахара (*pratyahara*), дарана (*dharana*), дјана (*dhyana*) и самади (*samadhi*). Ово су фазе процеса развезивања чворова свести, кроз који постепено ширимо димензије властитог бића и постајемо свесни све ширих видика властите личности, постајемо све већи и већи и сежемо све више и више док не достигнемо највишу Универзалност која садржи све особености.

IV - КОСМОЛОГИЈА

Ово је сада, из једног другог угла, тема Таитирија Упанишаде, у којој нам је дата космолошка расправа о везаности душе и процесу ослобођења душе од ове везаности. Као што нам је Аитареја предочила да је само Атман постојао, ничега изван Атмана није било, па је, као Универзалност, постао мноштво и ушао у њега, пројектовао се као различита божанства претворивши се у ђиве, те је искусио све ово, тако нам говори и Таитирија Упанишада.

Првобитно биће је *satyam, jnanam, anantam*; или можемо рећи *satyam, jnanam, anandam* (сатјам, гњанам анандам) — сатчидананда (*satchidananda*), у ком постоји истовременост свег искуства, не узастопност искуства појединачности које имамо данас. Ту интерпретацију су нам дали они који су тумачили стих који каже „*saha brahmana vipaschita*“. У овом стању Брамана постоји моментално искуство свега. Међутим, чим употребимо израз *моментално*, концепт времена се јавља у уму. Не можемо се решити концепта временског чиниоца. Мислимо да се све искуство одиграло истовремено. Тако је наше мишљење уоквирено концептом времена. Овде оно што називамо моменталним искуством није временска истовременост догађаја. Ово је безвременско искуство, зато што је оно беспросторно Биће.

Овако изгледа космолошка расправа у Таитирији. Универзум сачињен од пет елемената – етра, ваздуха, ватре, воде и земље – представља својеврсно

згушњавање самог Атмана. Постоји постепено спуштање Атмана у све већи степен особености, што иде руку под руку са порастом екстериорности. Постоји особеност, екстериорност и огрубљење узрока ка последици. „*Tasmadva etasmad atmanah akasah sambhutah, akasat vayuh, vayor agnih, agneh apah, adbhyah prithivi,*“ итд. Индивидуално биће произилази као последица ових универзалних манифестација елемената. Чак и у Таитирији, као и у доктрини Аитареје, опет смо приказани као последица Универзалног које заузима позицију узрока. Иако је универзум последица Бога, он је узрок нашег искуства. Немамо никакав утицај над елементима. Не можемо земљи, води, ватри, ваздуху или етру да наложимо да поступе на одређени начин. Из овог угла посматрано, они су узроци нашег искуства. Објекти претходе искуству.

Изгледа да постоји нека битна тачка у доктринама реализма, али и идеализма, преовлађујућим филозофским школама. Реалисти се држе тога да прво настају објекти, а потом следи искуство. Али идеалисти мисле да прво постоји искуство, а затим објекти. Међу овим школама мишљења влада велика завада, али за завадом нема потребе. Оба ова поимања делују исправно зато што заузимају потпуно различита гледишта. Постоји наговештај метафизичког идеализма чак и иза емпиријског реализма у перцепцији објеката. Нема сумње да ми свет перципирамо као нешто екстерно у односу на себе саме, а добро знамо да је свет постојао и пре него што смо рођени. Стога је реализам у праву. Свет објеката у свом физичком облику

претходи искуству које проживљава појединац. Али идеализам је такође у праву, зато што постоји свест испод саме манифестације свега. Читав универзум се, у крајњој линији, може свести на свест, зато што су привидно екстерни објекти у различитом степену условљени овом свешћу која их перципира.

Таитирија каже да је тако дошло до стварања све доле до Земље, а на Земљи су се уздигли разни типови вегетације, биљке или аушаде (*aushadhis*) које су постале исхрана појединачном, тј. Пуруши (*Purusha*), „*aushadhibhyah annam*“. „*Annat purushah*“: Индивидуално расте захваљујући храни коју уноси. Ту се појављује још један занимљив чинилац којим треба да се позабавимо.

Сачињени смо од хране, или ане (*anna*). Није само физичко тело сачињено од хране. Све што ми јесмо није ништа друго до хране коју уносимо. Као што је материјал начињен од нити, или као што је сваки сложени објекат састављен од компонената, тако је наша целокупна индивидуалност сачињена од ситних искустава и мрвица материје. Мисли су само различите функције које се обављају. Разнолики осећаји, емоције и жудње упаковани у целину творе оно што називамо умом, материјалом психичке личности. И тело је сачињено од ових елемената – земље, воде, ватре, ваздуха и етра. Све у овој нашој такозваној индивидуалности је сложена структура, или сангхата (*sanghatta*), сачињена од различитих фактора који могу да се раставе и рашчлане на саставне делове. Ове структуре индивидуалности постају узрок различитих искустава која временом проживљавамо.

Искуства нам се догађају кроз слојеве личности. Ове слојеве језиком Упанишада зовемо коше (*kosha*). Коша је омотач, попут корица мача тј. канија. Ови омотачи су нешто попут слојева црног лука који расту један преко другог, па иако се може замислити много оваквих слојева, помиње се само пет њих, пет оних које најчешће доживљавамо у свакодневном животу. Они се зову анамаја (*annamaya*), пранамаја (*pranamaya*), маномаја (*manomaya*), вигњанамаја (*vijnanamaya*) и анандамаја коша (*anandamaya kosha*). Иако нам ова илустрација даје некакву представу о томе шта су коше, оне нису баш као слојеви лука зато што је сваки слој лука неповезан са другим слојевима. Независни су, док коше нису. Оне су различити стадијуми густине и један постепено прелази у други, тако да не можемо знати тачно где се један завршава а други почиње. Па тако можемо рећи да постоји само једна коша, која делује петоструко због различитих ступњева густине, а да свима њима управља средишња светлост Атмана.

Ништа од овога ми, наравно, не видимо. Толико ниско смо се спустили у физички екстерналитет искуства да се Атман, универзалан у свом првобитном стању, пројектовао ван чула и изашао из тела, како се чини, па сада посматра себе као спољашњи објекат. Потпуно се изгубио у материји. Изгубити се у материји није страшно као што изаћи из ње као издвојен објекат јесте. То је оно што чула раде. Тако да смо ми на неки начин бескрајно далеко од стварности, даље чак и од неорганске материје, зато што смо изашли из материјалног тела и затим пројектовали сопствену

свест уназад, како се чини, посматрајући материју као објекат нас самих.

Универзална свест је потпуно закопана под материјалним садржајем, а након што је покопана, вратила се у облику пројекције, постала је ђива и посматра сопствено тело као нешто екстерно. Због овога можемо лако да замислимо зашто постоји жудња за објектима. То је жудња Атмана за собом самим. Не тражи Он никог другог, већ жели самог себе. И не може га добити. Потпуно је полудео и сада је у менталној институцији. Читав свет је кућа пуна оваквих лудака. Шта нам се тачно десило није могуће објаснити и што мање причамо о томе, то боље. Таква катастрофа се одиграла, а ми то сматрамо рајем. Како смо само срећни у свету! Срећни смо када добијемо расхлађено пиће, вентилатор или фрижидер. Све нас чини срећнима, али нисмо свесни тога да смо оболели до саме сржи и да покушавамо да залечимо рану довољно да не бисмо били у потпуној агонији. Нећемо на тај начин излечити болест. Ниједна наша активност у свету не може бити лек за самсару из ове тачке гледишта у којој се очитује страхота страдања које проживљавамо и обим катастрофе која се одиграла. Повратак свесности је задатак колосалних размера. Чиста активност узрокована незнањем неће бити ни од какве помоћи.

Чули смо да људи кажу да је Ачарја Шанкара био против карме. Има смисла у ономе што он каже, мада многи не схватају наговештај иза његове изјаве. Свака радња коју иначе обављамо је покрет незнања у правцу објекта који делује да је споља, иако није стварно. Како

покрет у правцу нечега што само делује као да постоји може да нас ослободи од везаности? Ако су нам активности усмерене ка превазилажењу индивидуалности и ако им је сврха постизање универзалности, то би могла бити Карма Јога. То није оно што Ачарја Шанкара осуђује. Он критикује карму која је по природи везујућа, која се рађа из погрешног уверења да је тело стварно и да је стога све што је везано за тело такође стварно.

Активност усмерена ка самозадовољењу тела је везаност. Она нас неће ослободити. А то је све што чинимо у овом свету. Не радимо Карма Јогу. Не треба се обмањивати. Ако свесно усмеримо активности ка буђењу индивидуалности према Универзалном, то је онда Карма Јога. С друге стране, ако смо само ношени ветром с места на место, то није Карма Јога. Свака активност која подразумева муку и напор не може се назвати Карма Јогом, зато што постаје уобичајена, досадна свакодневна радња коју покреће нагон, а не свест.

Ову разлику треба пажљиво разлучити. Активност подстакнута нагоном се разликује од свесно усмерене примене јоге. Али колико нас је свесно онога што ради? Воде нас само нагони. Када нам је вруће због спољашње температуре, осећамо да треба да си олакшамо некаквом супротношћу. Када смо гладни, радимо нешто супротно томе. Све што чинимо је контра-активност везана за одређено искуство кроз које пролазимо. Немамо представу о основној болести иза тога нити о идеалу пред собом. Али када ово постане јасно, онда више не можемо да говоримо о радњи. Онда

је то кретање свести.

Дакле, ово је пет поменутих коша. Анамаја коша (*annamaya kosha*) је физичко тело. Али није физичко тело то које настаје прво у процесу стварања, већ узрочно тело. Узрочно тело очврсне у суптилно, а суптилно постане грубо. Ова три тела су искуствени објекти у спавању, сањању и будном стању, овим редом. Узрочно тело доживљавамо у току спавања, суптилно тело у току сањања, а физичко тело у будном стању. Ова три дела су даље подељена у пет коша, или омотача. Најдубљи је анандамаја коша. Следећи је вигњанамаја коша. Даље иде пранамаја коша и на крају најгрубљи облик, анамаја коша.

Анамаја коша је физички омотач који је сачињен од хране коју уносимо. Ана (*anna*) је храна, и као што је раније поменуто, разне импресије које стварају наша чулна искуства доприносе стабилности тела, што укључује и храну коју уносимо у њега. И овде постоји назнака различитости делова тела – глава, ухо, нос и тд. Осећамо како су различити делови нашег тела потпуно одвојени од делова тела других људи. Иако Упанишаде упорно понављају да је све ово манифестовано из Једноте, ми смо понајмање свесни ове чињенице, па не можемо ни да сањамо у било ком тренутку у животу да смо на било који начин повезани са оним тамо зидом. Такви су услови физичког постојања, у ком су делови потпуно одвојени и сабијени у тамницу овог тела у ком обитава Атман, као да је то његова имовина. Ове активности физичког тела су вођене или подстакнуте унутарњим нагонима који долазе из виших сфера, а те префињеније сфере које могу да прожимају далеко већа

пространства јесу друге коше које смо поменули, а које су ван физичког тела.

Нисмо само физичко тело, мада је много људи у заблуди да је то тако. У оквиру физичког тела постоји енергетско тело које се зове пранамаја шарира (*pranamaya sarira*). Прана (*prana*) је суптилна електрична снага која енергизује читав физички организам, као што електрична енергија из електране енергизује и ставља под напон бакарне жице. Прана је невидљива шакти (*sakti*), односно моћ. Она је оно што називамо принципом животности, процесом дисања. А осећај 'животности' је присутан захваљујући постојању активности пране. Тешко је ову реч превести. Она означава виталну снагу, виталну енергију, принцип животности, небитно како је зовемо. Пошто струјна фаза напаја сваку честицу, или атом, жице, не можемо знати шта је жица, а шта је струја, али ако дотакнемо жицу, удариће нас струја. Исто тако не можемо знати шта је тело, а шта прана. Они су постали једно, па ако дотакнемо било који део тела, осећамо додир. Наша животност је постала једно са возилом које јесте тело. Возило се сјединило са возачем. Постали су идентични и не можемо их раздвојити једно од другог.

Ова прана је најекстернија манифестација још суптилније енергије коју зовемо ум. Ум је довољно транспарентан да може да рефлектује свест Атмана, док прана није толико транспарентна. У поређењу с умом је непровидна, а како је испуњена рађасом (*rajas*), онда је и изузетно активна. Где год има вишка активности или рађаса, Атман не може да се рефлектује

и зато прана не одражава свест. Ум, који је по својој природи транспарентнији, мора да јој притекне у помоћ. Иако су и рађас (*rajas*) и тамас (*tamas*) заступљени у уму у одређеној размери, сатва (*sattva*) преовлађује. Дакле, мислећи део физичког дела *nās* постаје агент унутрашње контроле за друге екстерне омотаче, пранамаја шариру и анамаја шариру.

Ово тело садржи чулне органе. Често нам се понавља да су органи акције, тј. кармендрије (*karmendriya*) – говор, додир, кретање, који представљају тежње за радњама и делове који омогућавају те радње – управљени праном и да су под њеном контролом. Прана је синтетизовани облик силе рађаса, а кармендрије, или органи акције су изоловани или разлучени облици исте енергије. Тако да се може рећи да су све наше радње само прана на делу. Али ове радње су покренуте некаквим идејама, замислима изнад њих самих. Мисли претходе делу.

Ум са чулима спознаје чини маномја кошу (*manomaya kosha*), или ментални омотач. Ту смо практично на нивоу животиње. На праничном нивоу смо као биљке, а на чисто физичком нивоу смо као нежива материја. Али на нивоу мишљења смо попут животиња, док тек на интелектуалном нивоу постајемо супериорнији у односу на животиње. То је још виши стадијум. Вигњана (*vijnana*) или интелект, нешто је налик префињеној верзији ума. Префињен је у смислу тога да је способан за доношење закључака, док је ум обично укључен у само размишљање. Када ум делује, постоји јасна идеја о присуству ствари и нејасна мисао

о спољашњим објектима. Он не може да одлучује, просуђује, разликује, разматра и не може да закључује. То је ум, који на овај начин функционише код животиња, на пример. То је оно што називамо нагонским нивоом, на ком нисмо довољно самосвесни да бисмо могли да просуђујемо о добрим и лошим странама било чега.

Чула спознаје – вид, слух и тд. – манифестације су ума, као што су органи акције манифестације пране. Док су органи акције у пранамаја коши, односно енергетском телу, чула спознаје су у маномaja коши, односно менталном омотачу. Она су унутарња зато што су у некој мери свесна, док прана није свесна, већ само активна. Маномaja коша, или ментални омотач, делује у спрези са вигњанамаја кошом, или интелектуалним омотачем, који такође функционише уз помоћ чула спознаје, тако да се може рећи да су интелект, ум и чула спознаје једна породица. Они су заједница и раде у спрези. Ово је највиша тачка индивидуалности која се може замислити. Сада смо на нивоу интелекта, уздигнути изнад менталног нивоа, нивоа пране у биљном царству и неорганског нивоа. И тако можемо да размишљамо логички, разумемо узроке последица и последице узрока, као и да повезујемо узроке са последицама. То што је узрочно размишљање могуће је привилегија људске индивидуе, пошто животиње за ово нису способне. Не могу да запамте ствари као ми. Ми можемо да размишљамо о прошлости, као и да мислимо унапред. То је интелектуални ниво.

Свест се, нема сумње, сјајно манифестује у

интелекту, али ми не можемо бити задовољени само кроз интелект. Разумевање само по себи нас не чини срећним. Радост је нешто сасвим друго. За Крајњу Стварност, Врховно Биће, каже се да се састоји од три суштинска конституента – сат (*sat*), чит (*chit*) и ананда (*ananda*) – Постојање, Свест и Блаженство.

Постојање се очитује чак и у зиду од опеке, али свест не. Постојање и свест се очитују у људском бићу, у ком интелект функционише – када размишљамо, расправљамо се, разговарамо – али нисмо нужно радосни све време. Дакле, радост није неопходно стање које прати функције интелекта, зато што и у интелекту постоји елемент рађаса. Радост је присутна у искуству само када је оно потпуно ослобођено од рађаса. Не сме постојати ни јота рађаса или тамаса ако желимо да будемо срећни. Ако постоји тамас, спаваћемо као топ. Ако постоји рађас, пробуђени смо из сна и свесни смо ствари, али нисмо срећни. У том стању рађаса смо попут узбуркане воде на чијој ускомешаној површини је могуће добити одраз сунца, али не јасан одраз. Само када преовладава саттва постоји јасан одраз Стварности и тада можемо искусити радост.

Радост је оно за чим трагамо. Разумемо да не трагамо за некаквим обичним знањем у овом свету. Трагамо за знањем зарад задовољења које оно доноси. И то како знање доноси задовољење је веома битна ставка. Срећа је то што тражимо. Срећа је то због чега предузимамо све мере и чини се да је срећа одредиште и циљ иза сваког подухвата свести у овом свету. Свест

је непотпуна и постојање је непотпуно уколико у њима нема блаженства. То блаженство је крајњи садржај Апсолута. Касније ћемо видети како се оно појављује и на који начин га ми делимично доживљавамо у појединачним животима.

V – АНАНДА МИМАМСА

Настављамо са темом Таитирија Упанишаде. Опазили смо да се наша индивидуалност састоји од различитих слојева, а ови слојеви се на санскриту зову коше. Постоји пет примарних коша, тј. омотача, у које је увијена наша свест. Ови омотачи нису ништа до сила објективности које вуку свест ка просторној и временској спољашњости. И тако нам постаје јасно да ови омотачи нису твари или материјални објекти попут пет зидова које бисмо могли да изградимо око особе која седи у некој просторији. Они су пуки нагони свести за кретањем ка споља, у све већу и већу густину и са све значајнијом тежњом ка екстернализацији искуства.

Наша несрећа је само у томе што прво морамо да заборавимо себе да бисмо могли да ступимо у контакт са било чим у спољашњости. Што се више везујемо за спољашње објекте, све више заборављамо властиту свест. На неки веома битан начин долази до атма-наше (*atma-nasha*), или уништења сопства, тако што се сопство преноси у појединачни објекат који нам је заокупио пажњу или ка ком се креће наша свест, када год постоји везаност за тај објекат.

Сваки вид љубави, сваки облик емотивне везаности је пренос сопства на нешто друго. Када мајка воли дете, мајка нестаје и само дете наставља да постоји. Свест мајке се поистоветила са телом детета толико интензивно да она више не постоји. Само дете постоји за њу и све што се дешава детету делује као да се

дешава и мајци. Уколико је дете срећно, и мајка је срећна. У противном није. Ако дете напусти овај свет, чини се да је и мајка мртва. Овако је са сваким преносом свести на објекте. Свака емотивна везаност, било да је позитивна или негативна, у виду љубави или мржње, има ову одлику. Стога се све наше животне жалости могу приписати овој необичној одлици свести да се креће ка спољашњем, било на позитиван начин, кроз љубав, било на негативан кроз мржњу ка неким стварима.

Све ове активности се догађају кроз ове необичне отворе личности које називамо омотачима, а кроз које се свест омеђује фокусирајући своју пажњу на ограничен скуп чулних објеката. Ово се на санскриту зове самсара, што значи земаљско постојање, или живот у оковима. Ово су окови зато што се свест везује за нешто чега уопште нема. Креће се ка фантому под утиском да је Сопство тамо. Једна од одлика сопства је недостатак екстерналности. Ти никада не можеш постати неко други, а то *ти* подразумева или би требало да означава најдубљу свест или интелигенцију у теби.

Ми нисмо тело или омотачи. Када издвојимо искуства омотача, као што се на пример догађа у дубоком сну, увиђамо да можемо да постојимо независно од функционисања омотача. А како онда постојимо у сну? У сну смо чисто средиште свесности. Нема екстерног или корпоралног. Ова свест која ми, у ствари, јесмо је наше сопство. Да утврдимо, оно што подразумевамо под сопством је да у нама постоји нешто што не може бити екстернализовано или пренето

на нешто друго. Сад, пренос до кога долази између Сопства које јесмо и објеката ван нас самих је лажан. Све љубави су стога лажне. Не постоји у свету права љубав. Лажна је зато што се Сопство вештачким путем преноси на нешто, док такав пренос није дозвољен самом особеношћу Сопства. Дакле, свако ко нешто воли ће искусити тугу због тога. Нико не може увек бити срећан уз екстерну љубав било које врсте.

Тако долазимо до питања љубави и радости. Како бивамо срећни? И како то да се чини да се срећа манифестује изнутра када постоји љубав према неком објекту? Ово је врло занимљива филозофска, али и психолошка одлика нас самих. Ово је поменуто кроз шачицу речи (можда три или четири речи) пред крај Таитирија Упанишаде када се говори о природи нашег најдубљег омотача који се зове анандамаја коша. Зовемо га анандамаја зато што га блаженство и радост карактеришу. *Ананда* значи срећа, а *маја* значи 'бити испуњен'. Испуњен је срећом и саткан само од среће, која је свака његова нит.

Како постајемо срећни је тема за психолошку анализу. Шта нас чини срећнима? Када смо у близини вољеног објекта, чини се да нам срећа испуњава ум: „Објекат моје љубави је у близини.“ Што смо ближе, то је већа срећа коју осећамо изнутра. Срећа коју искусимо због близине вољеног објекта се зове прија (*priya*). То није врхунац среће, зато што и даље не поседујемо објекат. До сад смо га само видели. Он је близу нас и ми смо близу њега. Али срећа расте када дође до поседовања објекта. Само виђење објекта из даљине није довољно задовољство, иако нам и то

причињава задовољство. Желимо властитим очима да гледамо што је дуже могуће или заувек оно што нам се допадне.

Искуство среће се продубљује како долазимо у посед тог објекта и како стичемо утисак да је наш. Сада не само да га видимо, већ је постао наш, не припада ником другом. Узмимо новац за пример. Можемо видети много новца који нам не припада. Чак и уз то што нам тај новац не припада, ипак ћемо искусити неку врсту среће. Та срећа је необична веза коју ум има са вредношћу званом новац. Можда није наш, али осећамо узбуђење ако видимо милион динара пред собом. Али можемо да замислимо колико срећни бисмо били да јесте наш. Срећа постаје најинтензивнија када уживамо у објекту, а не само када га поседујемо. Ова три стања или стадијума или степена среће доживљаја, поседовања и уживања се зову прија (*priya*), мода (*moda*) и прамода (*pramoda*). Ово је само екстерна анализа природе среће која се рађа из љубави према спољашњим стварима.

Али сада следи психолошка одлика. Како то да се срећа уопште рађа? Шта подразумевамо под срећом? Можемо ли је дефинисати? Да ли је то некаква твар? Или некаква ствар? Да ли је материјална или нематеријална? Да ли је ван нас или у нама? Или је негде између? Где се налази? Није лако одговорити на ова питања зато што смо врло заокупљени објектом и контакт са објектом нас тако преплави да немамо времена, нити нас занима да анализирамо структуру искуства среће. Али блаженство је у незнању, као што се обично каже. Ништа не знамо о природи среће и

стога смо блажени у потпуном незнању о врсти процеса који се одиграва у оквиру искуства среће.

Анализа би очито показала да срећа није у објекту. Уколико је одређени објекат који нам привуче пажњу извор среће, онда би срећа стварно требало да буде у њему као део његове природе. То би значило да, као што сунце подједнако обасјава све, а не само једну особу, објекат који је у питању треба да буде извор среће свима на свету, кад је већ срећа истинска одлика тог објекта. Али посматрањем закључујемо да ово није тачно. Објекат наше љубави не мора нужно да буде објекат љубави за друге људе. Шта више, тај исти објекат код других може да изазове мржњу, супротну емоцију, из сасвим неких других разлога. Дакле, није тачно да је објекат извор среће. Срећа није потекла из објекта и ко год да замишља да је смештена у објекат је првокласна незналица.

Али како онда извире срећа, то је питање. Ако није у објекту, мора бити негде другде! Одакле срећа потиче? Сада се морамо присетити пређашњих разматрања о природи Стварности или Савршенства. Проучавајући Аитареја Упанишаду, приметили смо да само Атман јесте. Ништа друго није постојало у почетку. „*Atma va idam agre asit; na anyat kinchana mishat.*“ Он је Потпуно Савршенство. Он је свеприсутност и ништа осим њега у почетку није постојало. У нама постоји сопство, што је други назив за најдубљу свест која се не може екстернализovati. Само то је постојало, каже Аитареја Упанишада. Шта је то постојало? Само је Сопство постојало, али шта је Сопство? Све што је немогуће екстернализovati је

Сопство.

Које је онда значење те Стварности која се не може екстернализovati, ако је универзум нешто екстерно? Па, врло добро знамо да је универзум екстерни објекат, али Упанишада каже да је само неекстерно постојало. То треба да значи да се искуство универзума некако сводило на неекстернализованост. Универзум је био Сопство, што значи да је постојало Универзално Сопство, а не појединачно сопство у виду мене или тебе, које је условљено телесним отелотворењем и зато посматра свет или универзум као нешто спољашње. Дакле, шта је Стварност, Коначна Истина? Неекстернализовани Атман је Стварност, што значи да само Универзално Сопство постоји и ништа друго.

Оно што зовео Истином или Стварношћу је свест коју није могуће екстернализovati, што је Атман. То је Атман, то је Сопство. Није га могуће екстернализovati и зато је универзално. Тиме што је универзално, требало би да буде свуда присутно. То је сама срж значења универзалности. Дакле, у теби је, у мени је, као и у свакој другој особи. Како то да постоји и у мени и у теби и у свима? У самој природи Сопства. Морате мало да напрегнете вијуге да проникнете у значење ове импликације. Универзално није широко распрострањен објекат који називамо природом, а који се очитује као небо, ваздух, дрвеће, планине и тд., зато што је то све екстернализовано. Сопство је нешто неекстернализовано, као што је и свест. И то је оно што је постојало. То и само то је постојало.

Ако је то тада била стварност, онда ни данас ништа друго не може бити стварност. Оно што је стварно је

стварно и у прошлости и у садашњости. И у будућности. Дакле законитост се одржала до данас. Када кажемо да је само Атман постојао, то не значи да је постојао само некада давно у прошлости и да данас више не постоји. Ово је само начин појашњавања за временски условљене умове који не могу да схвате ниједну причу ако није предочена хронолошки или историјски. Дакле, и данас је природа ствари иста. Стога је Атман у нама, Сопство је у нама и ни данас га није могуће екстернализовати.

Дакле, свест у нама која се креће ка спољашњим објектима је стварно оно што није могуће екстернализовати. Чак и данас је она универзална по својој природи. Није да је била универзална само пре много еона. Зато упамтите ово: чак и сада, овога тренутка, наша свест је универзална јер је то део Стварности. Дакле, када се крећемо ка чулном објекту са осећајем присности, привлачности или љубави, долази до усмеравања ове универзалне свести на један врло ограничен начин и то путем органа чула. Можда путем очију, или ушију, или кроз додир. Ово каналисање Универзалног је ограничавање Универзалног у сврху доживљавања објекта као нечег спољашњег.

Све ово што сам вам рекао је нека врста увода у главну ставку тога како се срећа рађа. Како то да осећамо срећу када дођемо у посед објекта или када уживамо у њему? Оно што се деси је да такозвана екстерналност карактеристична за ум у тренутку кретања ка објекту престаје онога тренутка када дођемо у посед објекта. Зашто се ум креће споља ка објекту?

Зато што га не поседујемо. Не размишљамо ни о свом телу онолико често колико мислимо на туђа тела и друге ствари или материје које и даље не поседујемо. Љубав престаје када је поседујемо, а цвета када је не поседујемо. Особа која је уверена да има довољно богатства не размишља о богатству колико особа која га нема.

Тако је са сваком врстом привржености. Љубав према објекту нам је интензивна када га не поседујемо. Али када је већ под нашом контролом, љубав јењава зато што та љубав више није неопходна под условом да већ поседујемо објекат. Љубав коју осећамо је само покрет ума у одређеном правцу како бисмо уграбили одређени објекат. Али када је већ у нашем поседу, која је сврха поновног кретања ума ка њему? И тако се ум повлачи.

Дакле, шта значи ово повлачење ума? Значи неекстернализацију ума. Екстернализација ума је постојала у сврху хватања чулног објекта. Али када је сврха испуњена, када смо се приближили објекту и приграбили га, ум више не размишља о њему. Екстернализација ума престаје и догађа се чудо. Ово чудо је суштинска, психолошка природа среће.

Када екстернализујућа сила ума престане да делује због задовољства изазваног поседовањем објекта, настаје, само на тренутак, одбљесак универзалности у нашој свести. Можда траје само делић секунде или још краће од тога. Нисмо у стању ни да видимо коликом муњевитом брзином се одигра. Ум престаје да мисли о објекту зато што је искусио задовољство поседовања истог и тај прекид у уму је прекид екстернализације

свести. Оног тренутка кад се овај прекид догоди, неекстернализовано Сопство навре из нас, а срећа је само искуство неекстернализоване свести. Дакле, срећа је потекла из нас, а не из спољашње средине. То значи да смо срећни због стања које се у нама родило, за које је спољашњи објекат само катализатор. Послужио је само као ашов којим смо ископали срећу из себе. Сам ашов није узрок среће. Он је само инструмент за копање блага.

Благо је било у нама, а не споља, али ум ово никако да схвати зато што ово искуство среће тако кратко траје. Да траје пола сата, или сат, или два, имали бисмо времена да размислимо о томе што се одиграва. Али ово је право чудо и не траје дуже од трена. Сва срећа је чудесна, моментална, делимична. Не можемо бити срећни данима. То није могуће. Није нам то дато у овом смртном свету.

Тренутак среће бљесне, искусимо екстазу која превазилази сваки могући језички опис и у том тренутку смо у заблуди да је ова срећа потекла од објекта зато што мислимо, „Када сам био удаљен од објекта, нисам био срећан. Сада сам близу и стога сам срећан.“ Дакле, логички разматрамо и долазимо до погрешног закључка да је срећа потекла из објекта. Није она потекла из објекта. Потекла је из стања савршенства које се родило у свести због близине објекта који је послужио само као спољњи агент.

Дакле, *ананда* или срећа, која је у анандамаја коши, ограничени је израз универзалне *ананде*, која је сама суштина природе Атмана. Као што сам вам напоменуо, овај Атман зовемо и Браман зато што је свуда. Сопство

Брамана у сваком појединачном је дефинисано појмом Атман, а универзалност истог Атмана дефинише се појмом Браман. Дакле, они значе једно те исто, попут свеобухватног простора и простора унутар посуде. Међу њима нема никакве разлике суштински или у особинама. Ово је Ананда Мимамса – анализа природе среће и љубави.

Врло ретко смо срећни у животу зато што има јако мало прилика у којима се ум врати сопственом извору испуњен задовољством због поседовања онога што му је било потребно. Увек трагамо за нечим, али то не добијамо, те се потрага наставља кроз живот. Док год траје потрага, ум је окренут на споља, фокусиран на нешто друго. И тако нисмо своји, већ смо се пренели у спољње објекте које још нисмо придобили. И тако смо стално несрећни. Од јутра до сутра само је туга присутна, без радости.

Али ако случајно, неким чудом или већ неком магијом, дођемо у посед објекта, тог трена смо срећни. Мада, колико дуго можемо задржати тај објекат? Нико не може нешто поседовати вечно, јер је закон природе такав. Ништа нам не припада и ми не припадамо никоме. Све припада једној јединој целости, па је тако наша замисао како било који појединац може зграбити објекат, поседовати га и уживати у њему заувек сасвим погрешна. Дакле, мора доћи до губитка или одвојености од објекта због самог закона природе.

Сусрет два објекта је такође чудо. Сусрет субјекта са такозваним објектом који га привлачи догађа се због неке карме. Када ветар дува у одређеном правцу на површини океана, дебла која плутају по њој се сударе и

то изгледа као да су се срела. Када ветар дува у неком другом правцу, дебла бивају раздвојена. Та дебла могу мислити, ако имају свест, да су пријатељи – стално се срећу, разговарају и допадају се једно другом. Једни другима се допадамо зато што ветар дува у том правцу. Када ветар буде дувао у другом правцу, бићемо однети на неку другу страну.

Закон природе, закон универзалности, или, да тако кажемо, закон карме је на неки начин донео сједињење једне и друге ствари у одређеним понуђеним условима, те се чини да је то извор наше среће. Недостатак о коме размишљамо, или губитак објекта до ког долази, под утицајем је истог закона који се води властитим уставом. Пренос с једног места на друго се одиграва по закону универзума, а не према нашој личној жељи. Лична жеља мора да буде подређена универзалној вољи Врховног ако желимо да будемо срећни. Дакле, ово је врло незгодан закључак до ког долазимо када анализирамо како волимо ствари, зашто их волимо и како се срећа рађа у нама. Чини се да смо потпуно у заблуди у свим покушајима да поседујемо ствари зарад личног задовољства.

Ова анандамаја коша, тј. омотач блаженства, најсуптилнији је и примарни покрет свести ка спољашњости. Затим се испољава на грубљи начин као интелект, још грубље као ум, затим постаје чула, прана и физичко тело, а потом се претвара у своје односе са другим физичким објектима. То се зове светом везаности, односа, екстерналности, контакта, одвојености, туге и тако даље. Дакле, овде имамо суштински објашњено како пет омотача функционише

у појединцу због одвојености свести од Свеукупности.

Ово је била тема Аитареја Упанишаде – како је појединац одвојен, издвојен и одсечен од Универзалне Целости, а и како се довија да ступи у контакт са Универзалним кроз екстерни контакт који се зове приврженост или љубав и сл. Све је ово једна драма коју обични, ограничени, оковани ум не може да докучи. Сврха изучавања Упанишада је ослобођење од ове патње везаности.

Таитирија Упанишада се наставља. Универзални Апсолут је нама попут непостојања. Једино што за нас постоји је свет. Ако мислимо да само свет постоји, а да Апсолут не постоји само зато што не можемо да га видимо голим оком, онда ћемо бити изузетно несрећни. Такође ћемо остати ускраћени за сопство властитог искуства због заблуде да Апсолут можда не постоји. „*Asanneva sa bhavati, asat brahmeti veda chet. Asti brahmeti chet veda, santamenam tato viduriti.*“ Ко год да пориче Бога, пориче себе, зато што он сам није ништа до реплике Бога. Порицање Апсолута је порицање властитог сопства појединца зато што смо, као што смо већ видели, сачињени од саме суштине Апсолута. Апсолут или Универзалност је То изван чега не може постојати ништа, укључујући и нас. Дакле, поричући Бога или Апсолут, поричемо себе, што је апсурдно.

Чини се да је Апсолут непостојећи из тачке гледишта чулне перцепције, не из тачке гледишта сопства. Он не постоји за чула, зато што она опажају само оно што је у просторно-временском оквиру. Али Апсолутни Браман није у оквирима простора и времена, он је Сопство. Поново се враћамо на то да не

можемо да опазимо Сопство, као што не можемо да видимо властите очи. Сопство је свест која посматра. То се зове Атман. То се зове Браман или Апсолут. Како га можемо видети? Ко може да осмотри Посматрача?

Не можемо да осмотримо Посматрача, зато што је Посматрач онај који посматра све. Атман не можемо да опазимо екстерно, онако како можемо да опазимо зграду испред или људе у свету, зато што се опажање врши кроз чула. Али чула функционишу на основу светла Атмана. Најдубље Сопство у нама се не може искусити ни кроз какву активност чула. И уколико покушамо да ступимо у контакт са Апсолутом уз помоћ чула или кроз епрувету у лабораторији уз помоћ научног метода, како то данас називају, доживећемо неуспех. Апсолут је сопство свега и може се спознати само кроз уздржавање, кроз самоконтролу, кроз тапас (*tapas*).

Сада долазимо до значаја тапаса. На овом месту је Варуна требало да пренесе свом сину Бригуу знање о Атману. Бригу (*Bhṛigu*) је дошао код оца и рекао му: „Учитељу, Оче, Господине, подучи ме Браману.“ Отац му је дао следећу дефиницију Брамана и замолио га да размисли о њој. „*Yato va imani bhutani jayante; yena jatani jivanti; yat prayantya bhisamvisanti; tad vijijnasasva; tat brahma.*“ Оно из чега је све потекло, Оно у чему све обитава и Оно чему се све мора једног дана вратити је Браман, Апсолут. Ово је изузетно тешка дефиниција и не можемо наћи смисао у њој, али он га је замолио да о томе медитира.

И тако је он медитирао. Није могао уопште да схвати поенту. Па је помислио да је читав материјални

универзум Браман. „*Annam brahmeti vyajanat.*“ Због интензитета концентрације, дошло је до спознаје о заједништву свега физичког у свету. То ћемо искусити у медитацији. Уколико интензивно усмеримо пажњу на било који објекат, доћи ћемо до међусобне, чак и физичке повезаности свега у универзуму на самом његовом почетку. То је Бригу уочио. Схватио је да је *ана*, храна, материја, физички универзум сам Браман. Затим је отишао оцу и реферисао: „Ово сам схватио. Причај ми, молим те, о Браману. Да ли је ово тачно?“ „*Tapasa brahma vijijnasasva, tapo brahmeti*“: Још мало поразмисли и увидећеш шта је. Није му дао никакав одговор. Отац га никад није упутио у даље мистерије. Само је рекао „*Tapas taptva*“: Укроти ум још више, још више усмери пажњу на то, још више медитирај и разумећеш шта Браман јесте.

Универзална материјалност није Коначна Стварност. Ово је Бригу увидео у дубокој медитацији. Ушао је дубље у суштину иза физичког универзума и искусио суптилну животну енергију која прожима читав космос као Стварност. То се зове прана. „*Prano brahmeti vyajanat.*“

Пре тога је изучавао пет омотача који су у индивидуалности, а који се могу искусити као космички кроз дубоку медитацију. Индивидуално је попречни пресек универзалног. Шта год да се налази у универзалном, наћи ће се и у индивидуалном, али ће бити микроскопски мало. Пет омотача су индивидуални колико и космички. Када сматрамо да смо само физичко тело, тада имамо представу само о индивидуалним омотачима. То су већ поменуте анамаја (*annamaya*), пранамаја (*pranamaya*), маномаја (*manomaya*), вигњанамаја (*vijnanamaya*) и анандамаја коша (*anandamaya kosha*).

Али у правој медитацији, усмеримо ум на апсолутност овог објекта. То је сасвим случајно и значење речи медитација. Медитација је усмеравање пажње ума на један изоловани објекат као да је он целокупна стварност и ништа ван њега не постоји. Ова врста интензивног усмеравања пажње ума на било који објекат разбија илузију индивидуалности, или ограничености ума. Тада смо натерани у океан са којим су повезани и ова особеност објекта и наше тело.

На сличан начин је и Бригу медитирао. Од универзалног физичког се померио ка универзалном виталном, што је прана, универзална прана. Па је отишао код оца и рекао: „Ово сам искусио. Молим те, подучи ме даље.“ Отац му није ништа одговорио. Рекао је, „*Tapasa brahma vijijnasasva*“: Медитирај даље и дођи сам до тога. Он је био одличан Гуру. Ништа није хтео да му ода. Само је рекао, „Медитирај даље.“ Можда је он био и најбољи Гуру. Нема сврхе једноставно наметати некакве идеје уму ученика говорећи му о нечему што не може да разуме. Тако да је рекао, „Још више пажње усмери, још вежбај, седи још дуже у медитацији и видећеш шта ће из тога изаћи.“

Онда је схватио да је космички ум Врховна Стварност. *Mano brahmeti vyajanat*. Ово је још суптилније. Он је директним искуством проникао у космички ум који вибрира у свему у виду пране. Опет је отишао код оца и рекао, То је оно што сам искусио. Подучи ме даље.“ А отац је одговорио: „*Tapasa brahma vijijnasasva*“: Медитирај даље и дођи сам до тога. И тако је схватио да је космичка спознаја, интелект или интелигенција, маха татва (*mahat tattva*) како је некад називамо, Браман. „*Vijnanam brahmeti vyajanat*.“

У свим тим спознајама постојала је мрвица

екстерног. Колико год да је ово искуство обухватно у својој космичкој манифестацији, постоји и даље нека врста екстерналитета у њему. И тај екстерналитет треба у потпуности да пређе у универзалну субјективност. То се још није догодило. Дакле, након разумевања космичке спознаје, маха татве, опет је отишао код оца и рекао, „Подучи ме о Браману.“ И отац је рекао: „Медитирај даље и дођи сам до тога.“ Потом је схватио „*anandam brahmeti vuajanat*“: Блаженство је Браман. Творбена суштина Стварности је срећа. Није објективност, није приписани квалитет и није ствар.

И сада стижемо до круцијалне тачке Упанишада и суштинског циља самог живота. Трагамо за срећом, а не за објектима. Ако грешком сматрамо да желимо куће, земљу, баште, имања, авионе, пријатеље и везе, првокласне смо будале. То није оно што желимо. Све ово су алати којима се служимо у сврху буђења универзалне среће у себи. Та срећа је права суштина. Шта год да поседујемо на земљи, ако нисмо испуњени у срцу, која је сврха тога што имамо? Ако је иметак сам довољан и ништа друго не желимо, онда можемо жудети за таквим иметком. Многи на свету поседују прегршт ствари, али су у својој сржи очајни. Несрећан је човек. Рађа се несрећан, живи несрећан и умире несрећан. Живи само у потрази за срећом, али је уопште не налази. Не може је пронаћи јер је у њему. Како да је пронађе? Не може да тражи себе негде у простору и времену!

Тако је кроз дубоку медитацију Бригу открио универзалност среће. Ту треба да разумемо још једну битну одлику ове среће. Ми, као изучаваоци психологије, поготово на Западу, склони смо да окарактеришемо срећу као особину објекта, попут

зелености, плаветнила или белине, па мислимо да је срећа такође особина. „Имам срећу. Срећан сам.“ Овакве изјаве ће вероватно навести на погрешно виђење самог значења среће. Нисмо срећни као што је цвет плав или као што је зид бео. То није придев којим се описујемо. Срећа није приписана одлика у екстерном смислу.

Поново се враћамо на екстерналитет, који се мора потпуно избацити из ума. Не може постојати одлика или особина уколико не постоје простор и време. Сада смо се померили ван простора и времена, дакле, откуд нам сад питање одлике? Стога нам се срећа не приписује као придев, већ смо дошли у посед своје праве природе кроз повлачење чулних активности и уронили смо свест у властито Сопство које је права суштина свега, а не само особина. Ова суштина је постојање свега, а такође је и срећа свега. Ово постојање је само по себи срећа. „*Raso vai sah.*“ Зове се *pasa (rasa)*, сама бит свега. Бит је зато што је најдубља суштост свих објеката.

Унутар физичких објеката имамо молекуле, унутар молекула атоме, унутар атома електроне, неутроне, протоне и шта све не. Затим имамо универзални континуум електричне енергије. То је суштина свих тих ситница које перципирамо као цигле, дрвеће, планине... Разноликост онога што видимо у свету је само конфигурација или формација овог енергетског континуума који је универзално распрострањен свуда у креацији као једина постојећа суштина.

Исто тако постоји једна суштина која непрестано прожима космос. И не само да га прожима, већ и

постоји као све у космосу. То је суштина свега. Та суштина је свесна свог постојања. То се зове Чит (*chit*) или Свест. На санскриту континуум постојања зовемо сат (*sat*) или сата (*satta*). *Sam* је Чисто Биће које универзално постоји као континуум, неразлучен, као суштина свега. Свесно је да постоји на овај начин. Дакле Оно је *sat* и *chit*, а његово искуство је *ананда*. Свест нашег бића, универзални континуум суштине универзума зове се срећа.

Дакле, шта је срећа? Она је искуство Бога. Када се Бог открије у нама, срећни смо, и само тад смо срећни. Па чак и кад узмемо шољу чаја, ако осетимо благо узбуђење или радост, то је зато што нам се Бог приказао у томе. Таква ситница попут шоље чаја или хладне воде лети чини нас срећнима! То Бог долази. Не причињавају нам задовољство чај или вода. Они делају као инструменти споља не би ли побудили универзалност изнутра на делић секунде, а ова универзалност је Бог. Дакле, Бог нам се указује у сваком тренутку свакодневице. Али ми не видимо Његово присуство због везаности и заблуде да су објекти споља, која се јавља због активности чула.

Тако нам Таитирија Упанишада открива велику истину да је блаженство природа Стварности. Није то само придев, већ је суштина Стварности, а ми смо неодвојени од ње. Оно је Сопство и ми, стога, не можемо да будемо ван њега, а пошто смо и ми Сопство, оно не може бити ван нас. Нити смо ми ван њега, нити је оно ван нас. Постоји једна целокупност Бића која је одређена Сопством. То је Атман, то је *ананда*, то је Блаженство – не особина, већ суштина. Дакле, како

изнутра, тако и споља. „*Sa yaschayam purushe yaschasavaditye, sa ekah*“: Оно што сија тамо попут блештавог сунца на далеком небу и оно што у нама тиња као Атман, исто је. Макрокосмос и микрокосмос су једно.

Универзум није распопућен на објекат и субјекат, као што ми то замишљамо. Он је једно целокупно Биће и онај који ово зна кроз директну спознају је ослобођен. Таква особа превазилази окове пет омотача. „*Sa ya evam vid*“: Зна онај који је ово спознао директним искуством кроз дубоку медитацију. „*Etam annamayam atmanam upasankramya, etam pranamayam atmanam upasankramya, etam manamayam atmanam upasankramya, etam vijñanamayam atmanam upasankramya, etam anandamayam atmanam upasankramya, etat sama gayannaste*.“ Тај је у универзалном блаженству и потпуном заносу и не може пронаћи речи које би могле да опишу искуство тог тренутка. Као да је читав океан ушао у њега и преплавио га са свих страна, а он је постао једно са океаном – не океаном воде, већ океаном среће. Ово је величанствени закључак, на нашу огромну захвалност и задовољство свих.

Ово нам Упанишада дочарава као величанствену заоставштину наше културе, да промишљамо о томе, за шта морамо наћи адекватно време свакодневно. Уколико немамо времена да медитирамо о истини, шта би друго могао бити циљ живота? Морамо пажљиво да размислимо о овоме и усмеримо све могуће напоре у промишљање о овим темама, али и да схватимо сврху властитог живота у оквиру Сопства као симбола универзалности која Бог јесте.

Таитирија Упанишада говори још на ову тему о срећи која се зове Ананда Мимамса – истраживање природе среће. У ранијој анализи смо поменули како у

тренутку када остваримо контакт са жељеним објектом, долази до привременог заборављања и искуственог субјекта и искуственог објекта и на кратко, у делићу секунде, забљесне, такорећи, осећај савршенства, осећај потпуности које наговештава да се Апсолут спустио у нашу свест. То је разлог наше среће када ступимо у контакт са објектом, поседујемо га или уживамо у њему.

Сад, ова анализа нас може навести на заблуду или погрешно уверење да је ово ситно, делимично искуство среће, бар квалитативно, иако не квантитативно, исто као блаженство Апсолута. Када проживљавамо невероватно екстатично искуство среће да ли у тренутку ужитка у жељеном објекту доживимо квалитативно, не квантитативно, наравно, исту срећу каква је она која је суштина Апсолута?

Упанишада одбија ову идеју. Чак ни квалитативно није исто с обзиром на то да је Апсолут тај који приказује себе у облику те среће. Квантитативно, наравно, далеко је мања зато што се манифестује кроз ситне отворе у нашем уму. Стога је попут капљице у застрашујућем океану постојања. Па из угла квантитета такође не представља ништа. Чак и из угла квалитета није ништа, тврди Упанишада, тако да не треба да се самозадовољно заваравамо да можда постоји ситна мрва божанског искуства у тренутку чулног контакта. Једноставно није тако. Тиме се бави Ананда Мимамса у оквиру Таитирија Упанишаде.

Морамо добро да размотримо ову нову врсту анализе. Тешко је објаснити трансцендентално емпиријским изразима. Али то је оно што морамо

учинити. Немамо другу опцију. Дакле, прибегавамо емпиријском изражавању, поређењу, аналогiji, како бисмо свом уму јасно предочили природу трансценденталне стварности.

Која је наша замисао о срећи? Отприлике би то било следеће: имовине колико је год могуће, одсуство болести, одсуство страха од других, поседовање свега што постоји у највећој могућој мери, здраво грађени. Не желимо да будемо деца или старци, морамо бити у цвету младости и имати капацитет да уживамо у свему до максимума. Такође не би требало да будемо идиоти, већ морамо бити изузетно образовани, учени, културни и квалификовани. Сва богатства морају бити наша. Треба да нам припада сва моћ и не треба ничег да нам мањка. Ако оваква особа и постоји на свету, ово је најнебитнији вид среће који можемо узети за мерну јединицу прорачуна степена среће.

Замислимо да постоји краљ читавог света који је овакав. Такав краљ не постоји, никада није постојао и можда никада ни неће постојати, али зарад теоретске расправе хајде да замислимо да постоји могућност постојања оваквог владара или цара целог света. Читава Земља је његова, врло је имућан овај младић и има највећу моћ коју можемо замислити. Ничег му не мањка. Врло је учен и образован. Његова срећа је немерљива. Сад, ово је најнижа јединица – број један на нашој мерној скали за ову замисао. Ситне радости које искусимо у животу су, наравно, ништавне у поређењу замишљене среће ове измишљене особе. Али то је оно што називамо земаљском срећом. Царева срећа је земаљска срећа, иако је сметена конфликтом са

другима због тога што он поседује све на свету. Упанишада каже да је срећа вишег домена Гандарви, који је интеран у односу на физички свет, квалитативно сто пута већа од среће таквог измишљеног цара.

Што више се крећемо ка унутра, ка доменима бића, срећа је све суптилнија. Стварност је ближа, срећа је квалитативно интензивнија. Постоје разни домени бића, сви један унутар другог. Ови домени су суптилнија и суптилнија, све обухватнија и обухватнија пространства стварности која гравитирају све ближе и ближе ка Апсолуту. И оно што Упанишаде хоће да разјасне је да што смо ближи Апсолуту, већи је квалитет среће. Близина не значи просторно приближавање. Простор не постоји у Апсолуту. Близина значи квалитативни успон. Степен среће се подиже упоредо са степеном интензитета суптилности искуства, што израз 'близина Апсолута' подразумева.

Краљевство Гандарви, небеских минстрела, требало би да је супериорно у односу на земаљску раван. Изнад краљевства Гандарви је домен предака, Питруа – краљевство у које заслужни преци одлазе да бораве у стању радости. Изнад овога је домен Деваса, небеских бића или божанстава, анђела, познатији као рај. Изнад тога је делокруг Индре, краља божанстава. Индра није човек, већ небеско биће које је у стању да користи било коју моћ због врхунског знања које има и бескрајне префињености коју ужива у рајском краљевству. Изнад овога је домен његовог Гуруа, који се зове Брихаспати. Изнад Брихаспатија је Прађапати, сам Творац. Затим следи Апсолут.

Ово су нивои кроз које треба да се уздигнемо. Како

се крећемо навише, срећа је све интензивнија. А Упанишада нам каже да је сваки виши домен сачињен од искуства еквивалентног стотину пута већој срећи него у сваком претходном домену. Сто пута је већа срећа Гандарве од среће овог имагинарног краља са овога света. Сто пута је већа срећа Питруа од среће Гандарве. Сто пута је већа срећа божанства од среће Питруа. Сто пута је већа срећа Индре од среће божанства. Сто пута је већа срећа Брихаспатија од Индрине среће. Сто пута је већа срећа Прађапатија, Творца, од среће Брихапатија. Сто пута је већа Срећа Апсолута од среће Прађапатија.

Дакле, наша срећа је ништа. Нема никаквог значаја. Не смемо се уљуљкати у заблуду да и ми добијамо мрвицу божанске среће. Није тако. Далеко смо од Апсолута и квантитативно и квалитативно. Бедно је наше стање. Ово је јако битна ставка коју Упанишада треба да нам утуви у главу.

VI – ПОКОЈА РЕЧ О ПРИМЕНИ ЈОГЕ

Питање је, такође, зашто смо тако далеко од Апсолута. Врховно Биће или Апсолут је трансценденталан у односу на наш ниво. Ова трансценденција, коју обележавамо изразом Браман или Апсолут, манифестована је кроз простор и време путем екстернализације, а у процесу екстернализације искуствено сопство се постепено губи. Што је већа екстернализација, диверзификација, експресија, манифестација ка споља, ка објектима у простору и времену, то је већи губитак сопствености. Што смо свеснији спољашњег објекта, то је већи губитак самосвести. Као што смо раније већ напоменули, у свим везаностима за чулне објекте долази до преноса сопства у објекат, тако да прво изгубимо себе како бисмо могли да волимо објекат. Дакле, долази до самогубитка због потпуног преноса лика сопствености на спољњи објекат. И што се више крећемо ка спољашњем, мања је сопственост искуства и већи је губитак сопствености, а такође је већи и губитак квалитета среће. Па је стога Сопство извор блаженства, а не тамо неки објекат или било који тип екстерног покрета према објекту. Али што више гравитирамо ка екстерналности, већи је распон у ком можемо да меримо губитак сопствености у нама. Тако смо се предалеко спустили.

Према терминологији Веданте постоји постепени силазак са Брамана (Brahman) на Ишвару, са Ишваре (Isvara) на Хиранјагарбу, са Хиранјагарбе

(Hiranyagarbha) на Вират и са Вирата (Virat) на даљу троструку поделу до које долази. С једне стране је свет објеката, с друге су индивидуе, а у средишту стоје управљачка божанства звана Деве тако да ми, као субјекти, гледамо на спољашње објекте кроз простор и време као да су од нас раздвојени и да међу нама нема никаквих додирних тачака.

Не само то, нешто још горе се догодило. Из узрочног стања морамо да се спустимо у интелектуално, из интелектуалног у ментално, из менталног у витално, а из виталног морамо да се спустимо у физичко тело. Ово је пет омотача које смо већ пре поменули. Можемо да замислимо колико далеко смо се спустили. Па тако није чудо што смо несрећни и што такозвана радост чулног контакта није божанска срећа, иако психолошком анализом можемо да закључимо да је и тај делић такозване радости чулног контакта последица тога што је Апсолут присутан, мада у одразу и искривљен. Зато смо несрећни. Ово је такође природа среће и даје нам представу о томе како можемо досегнути Апсолут. Овај поступак се зове јога.

Примена јоге је уметност ступања у контакт са Апсолутом. Не постоји буквално ступање у контакт са Апсолутом. Знамо да ступамо у контакт са објектима, а Апсолут уопште није објекат. Он је Сопство, он је унутарње биће свега. Како можемо да ступимо у контакт са Њим? Како можемо да ступимо у контакт са властитом свешћу? Али ово подразумевамо под јогом. Јога значи сједињење – сједињење индивидуалног са Апсолутним. Али шта представља ово сједињење? Како

можемо да се сјединимо са властитим унутарњим бићем? У томе је потешкоћа. Не можемо чак ни да замислимо шта то представља. Али ово сједињење је метафорично. Ово није физички контакт. Метафорично је у смислу да у јоги долази до сједињења наше свести у садашњем контексту са врхунском суштином која јесмо. И када овако примењујемо јогу, постепено умањујемо степен и интензитет екстернализованости свести и постепено се повлачимо унутра. Оно што називамо јогом је, у крајњој линији, самоконтрола – самоудржавање које се односи на обуздавање деловања органа чула, обуздавање ума, обуздавање интелекта и обуздавање нагона за било којим видом екстернализације свести. Порив свести да се манифестује у екстерном облику је у супротности с јогом.

У Катопанишади дат је наговештај о томе како можемо да се бавимо јогом. Постоје стих или два у Катопанишади који сумирају суштину примене јоге, што је исто оно што је далеко детаљније објашњено у Патанђалијевом систему. Ови стихови Катопанишаде кажу да су суптилне суштине објеката супериорне у односу на сензорне моћи. Више су и по степену и по квалитету. Виши од ових суштина објеката је ум. Виши од ума је интелект. Виши од интелекта је космички интелект који зовемо Махат, такође познат и као Хиранјагарба. Више од тога је мирно, неразлучено узрочно стање које се зове Авјакта (Авуакта). Виши од тога је врхунски Апсолут, Пуруша. Иста Упанишада помиње систем јоге у још једном стиху. Чула морају да буду укореењена у уму. Ум мора да буде центриран у

интелекту. Интелект мора да буде учвршћен у Космичком Интелекту, а Космички Интелект мора да буде уједињен са Мирним Бићем. Понекад се ово Мирно биће, Шанта Атман (Shanta Atman) поистовећује са Ишваром у Веданти. На тај начин морамо да стекнемо контролу над умом.

Обуздавање ума и чула није лак подухват зато што, прво, тешко је чак и схватити како ово уопште може бити учињено. Примењујемо традиционалне вежбе заустављања даха, неразмишљања о објектима, понекад неразмишљања ни о чему и задржавања тишине у празнини ума под утиском да примењујемо јогу. Ово је све само као припрема терена, али то није наш главни задатак, иако је и те како битно на свој начин. Ум није толико једноставан да га можемо довести под контролу за пар дана. Зато је потребна интензивна филозофска анализа у спрези са другим елементима, као што је живот у средини која је погодна за овакву праксу, као и изучавање списа и књига који ће ум испунити надахњујућим идејама и објашњењима о природи јоге. Живот у служби Гуруа је велики корак у овом правцу. И на крају, неопходно је исправно схватање тога шта значи самоконтрола. Пошто је Апсолут свуда и свепрожимајући је, а циљ ове праксе је да стекнемо властиту искуствену спознају њега, повлачење ума од објеката имплицира неку суптилну технику која је у сагласности са присуством свеприсутног Апсолута, или му бар није контрадикторна.

Понекад се сумње појаве у уму. „Од чега повлачим ум? Ако је Браман свуда, ако је све Апсолут, о чему год да размишљам је само Апсолут. Па од чега се то онда

повлачим? Ако помислим на неки објекат, он је облик Апсолута. Он је форма коју је преузео Браман. Да ли то значи да повлачим ум од самог Брамана, док ми је намера да појмим Браман? Шта је самоконтрола?“ Овакве сумње могу се јавити чак и у уму искусних *садака* или трагалаца.

Тачно је да је Апсолут све. Врховно Биће се манифестовало у свему овоме. Чак је и зид који видимо пред собом манифестовани Апсолут. Али, и то једно страшно *али*, постоји једна ужасна грешка у нашем поимању овог зида. Морамо се још једном присетити духа сопствености Апсолута. Апсолут, или Браман, јесте Атман, али није *вишаја* (*vishaya*) или чулни објекат. Када посматрамо овај зид као објекат споља, он престаје да буде Апсолут, иако је истинито у коначници да је он то у својој суштини. Грешка није у суштини објекта самог, или у *аститви* (*astitva*) тј. постојању објекта, већ у *нами* (*nama*) и *рупи* (*rupa*), имену и облику објекта, који су само последица екстернализације или издвајања објекта из наше свести. Име и облик морају се разликовати од постојања, односно чистог бића објекта.

Када кажемо да постоји спољњи објекат, правимо замену теза. Постоји објекат који постоји као што постоји и све друго. Ова одлика постојања, или бивствовања, општа је. Ја постојим, ти постојиш, ово постоји, оно постоји. Али име и облик, обрис и контура се разликују. Овај мој облик произилази из фактора простора и времена који се преплићу са бивствовањем које јесам. Постоји парче глине или блата које је суштина. Оно узима облик лонца или посуде. Посуда може бити многих облика: може бити округла, дугуљаста, четвртаста, може бити било каква. Суштина

сваке посуде је иста – глина. На овај начин Браман постоји у свему. Глина постоји у сваком облику лонца, али облик лонца не може се поистоветити са суштином. Оно што називамо обликом је она неодређена посебност која није ни идентична с глином, а ни не разликује се од ње. Не зовемо саму глину лонац, већ облик лонца означавамо тим изразом. Када кажем да постоји посуда или лонац, оно о чему стварно говоримо је облик који је твар преузела. Не говорим о самој твари, зато што она постоји и другде, не само овде. Овај одређени облик је просторно-временски фактор садржан у твари коју називамо глином. Дакле, читав проблем настаје због просторно-временске заврзламе, а не због суштине саме по себи.

Тако је повод за манифестацију коју означавамо као овај непрегледни универзум то што су се такозвани просторно-временски чиниоци умешали у суштину Апсолута. Стога самоконтрола, обуздавање чула, обуздавање ума, примена јоге, шта год да је у питању, није повлачење ума од суштине објекта, која је сопство свега, већ од имена и облика који су екстерне одреднице објекта. Сопство објекта је исто као сопство у нама. То није проблем. Проблем је што је он споља. Ко нам је рекао да је он споља? Простор чини да стекнемо тај утисак. Постоји нешто што зовемо простор. Не знамо ни шта је простор, ни шта је време. Ово су само речи којима описујемо нешто што је у крајњој линији неразумљиво.

Просторно-временски чинилац је само сила екстерналитета и то је све што можемо да кажемо о томе. Не можемо рећи ништа више од тога зато што је овај фактор укључен у наше искуство. Простор и време су одсудни чиниоци самог нашег доживљаја, па стога не можемо ништа да кажемо о њима. Ипак, оволико

можемо да разумемо о њима: они су навике изражавања ума, они су фактори који вуку свест у одређеном правцу знаном као екстерналитет, а примена јоге је само кроћење обичаја ума да се креће у простору и времену.

Дакле, обуздавање ума, или повлачење чула, тежак је задатак који захтева надљудски напор зато што подразумева суптилно разумевање онога што треба подузети. Многи имају погрешну представу о томе како ствари функционишу. Мисле да је потребно да се одрекну свега како би постали јогини односно трагаоци за Истином. Религије нам увек понављају да морамо да се одрекнемо ствари и света како бисмо досегли Бога. Али се на тај начин уз одбацивање имена и облика одричемо и саме суштине. До ове грешке долази због неспособности ума да разликује име и облик од постојања у својој суштини.

Постоји једна занимљива анегдота. Био једном један дечак коме је мајка била болесна и веома стара. Пала је у кревет и била је на издисају. Муве су прекриле њено тело и једна јој је стално слетала на нос и толико јој сметала да су људи говорили дечаку: „Молим те, отерај ту муву. Не дозволи јој да смета старици. Ионако јој је лоше.“ „О, да,“ досетио се дечак, „Отераћу муву.“ Покушавао је да је отера изнова и изнова, али се она упорно враћала на нос. Зато је узео дугачки штап и тако је ударио да је мајци сломио нос. Мува је одлетела! Јадничак није ни знао да ће ударити мајку и уместо да отера муву, сломио је нос сиротој мајци и озледио је.

Тако и ми чинимо исту грешку када одбацимо свет.

Не треба свет да одбацимо. Световност у објекту, екстерналитет објекта и не-сопство, анатматва (*anatmatva*) је то чега се треба отарасити. У овоме лежи срж читавог овог проблема. У овој фази се неумитно претварамо у потпуне промашаје. Када стигнемо до ове тачке, тешко је схватити шта она стварно значи. Мислимо да је одрицање то што напустимо дом и одемо у шуму. Али то није тако, зато што смо и даље само у свету. Чак и кад смо у шуми, и даље смо у свету. Свет није изашао из нас. Треба уклонити идеју да постоји свет изван нас. У противном, да је јога тако једноствана, сви би били јогини. Мало затворите очи, вртите ђапу и мало дишете – то вас неће учинити јогинима. Интелект је стравична препрека и никада нам неће дозволити да увидимо истину. Увек нас наводи на погрешан закључак, увек нас води у погрешном правцу. Онда кажемо: „Одбацујем ово, постим, не спавам, не причам.“ Све ове технике којима се служимо у јоги не досежу чак ни до почетка правог проблема. Све су оне стварно неопходне, као што је пост неопходан пре лечења болести. Али пост сам није лечење. Морамо пацијенту прописати одговарајући лек и старати се добро о телу. Тако је и са јогом.

Није довољно да само практикујемо уводне технике отпуштања спољашњости, иако су оне јако битне, у то нема сумње. Али су оне само увод, а не права јога. Права јога је интерна психолошка техника. Њу је најтеже појмити зато што ум мисли о објекту чак и у чину одбацавања објекта. У овоме лежи потешкоћа. Чак и када покушамо да уклонимо замисао о објекту из ума, у уму је некакав објекат. Објективност нас не

напушта, баш као што мислимо на особу или ствар и када је волимо и када је мрзимо. Само зато што нешто мрзимо не значи да је то нестало из ума. Стога и одрицање може да постане оков. Уколико ово не разумемо како треба, можемо се довести у још горе стање. Не треба да мислимо да је мржња супротност љубави. То није тако. То је иста та љубав, само у другом руху. И зато није лако бавити се јогом. Она захтева пажљиву анализу унутарњих процеса. Проблеми нису споља, нису у свету, не узрокују их људи. Не праве нам проблем људи. Нико нам не ствара проблеме. Ми смо сами свој проблем.

Дакле проблем лежи у неспособности ума да схвати ту необичну везу коју је успоставио са објектима који су споља. Сад, кад кажемо споља, то се опет односи на необичну идеју о спољашњости која се јавља у уму. Ову навику да размишљамо у оквирима несопства, анатмана (*anatman*), екстерналитета, времена и простора треба уклонити. Тада свет постаје нешто што не треба одбацити већ упити у Сопство, зато што аститва (*astitva*), односно бивствовање у свету, јесте Атман Апсолута који се не разликује од нашег.

И тако смо извели кратки закључак о она два стиха која сам навео из Катопанишаде, у којима врховног Пурушу треба спознати путем кретања на унутра, што није кретање ка граду, селу, месту или каквом објекту. Велики филозоф Ачарја Шанкара, који је тумачио списе, никад се није заморио од узастопног понављања да кретање ка Богу не подразумева кретање кроз простор. Није то пут који можемо прећи колима или авионом. То је свесна преобразба која се свакодневно

дешава ка унутра. Чак и израз „ка унутра“ можемо погрешно протумачити. Долази до постепеног повећања универзализације, која делује као унутрашњост због присуства Атмана у њој. То је јога.

Ово је тешко за схватити и стварно је жалосно што мислимо да нам је добро где смо и што се сматрамо срећницима и великим јогинима трагаоцима. Стварно смо јако далеко од тога и требало би да будемо јако пажљиви. У тешкој смо позицији. Налазимо се у изузетно сложенем, шароликом свету пуном заблуда које нас стално воде у погрешном правцу. Свака мисао која се роди у уму је погрешна мисао. Врло ретко нам се јављају исправне мисли, зато што немамо времена за исправно размишљање пошто се непрестано крећемо у истом парлогу устаљеног размишљања. Истинска промена правца размишљања нам је непознаница. Немамо времена, увек смо заузети – заузети некаквим глупостима и то нас заокупља толико силно и исцрпно да потпуно ураћамо у то. И у том дављеничком статусу жудимо за Богом, али Он се не појављује.

Након свега овога долазимо до закључка да из овог сулудога хаоса не можемо побећи уколико се не догоди неко чудо. Назовимо то некаквим мистериозним утицајем природе, али божанска рука почиње да делује и милост нас дотакне, што нас доводи до правога Гуруа или учитеља. То је само по себи невероватан благослов. Контакт са правим Гуруом је, у ствари, контакт са Богом самим. Доћи до Гуруа је подједнако тешко колико доћи до Бога. А када једном добијете правога учитеља, ступате на пут. Ово је велико достигнуће и, опет, оно је Божје дело.

VII – ТАЈНА САДАНЕ

Из списка смо чули да је, када је стварање завршено, дошло до рата између Дева и Асура, анђела и демона. Индијски Велики епови (Махабхарата и Рамајана) и Пуране обилују причама о Девасура Санграми (Devasura Sangrama), рату који богови и демони непрестано воде. Богови би некад стекли предност, али би углавном губили. У Упанишадама је речено да су богови бројчано надмашени. У Махабхарати, такође, мање је Пандава од Каурава.

Већи је удео сила зла него добра у свету. Ачарја Шанкара у тумачењу Упанишаде каже да је то врло очито зато што је импулс ка злу, што представља порив за контактом са чулним објектима, јачи од импулса ка Богу. Људи се ретко окрећу Богу, углавном се само крећу ка чулним објектима. Стога се духовни трагаоци за Божјом светлошћу можда могу набројати на прсте једне руке. А силе које вуку на доле и које чулни контакт усхићује су неизмерне и стога многобројне. И тако је рат трајао читаву вечност.

Боговима је синула сјајна идеја. Посаветовали су се. „Овакво стање ствари не може дуго да потраје. Морамо пронаћи начин да надмудримо Асуре. Певаћемо свету химну Удгиту Саман (Udghitha Saman), што је ведска мантра, и неки од нас ће се укључити у ову рецитацију које ће докусурити Асуре.“ И тако су божанства која су била постављена у органе чула, попут очију или ушију, па чак и ум сам, замољена да се позабаве овим задатком мантрања Удгите. Божанству говора је

речено: „Певај нам Удгиту и снагом ове моћне силе ћемо победити силе Асура.“

Асуре су ово начуле. Сазнали су да ће Деваси предузети велики духовни подухват како би победили Асуре. И помислили су: „Нећемо дозволити да се ово догоди. Нећемо дозволити да се овај духовни подухват одиграва. Напашћемо.“ И док је говор певао свету мантру, Удгиту, Асуре су дошле и нападе, те је говор поражен и свргнут. Упанишада каже да је ово разлог због ког је говор људи често неблаготворан, недоличан, непрефињен, већ је груб, варварски, окрутан, заједљив и увредљив за друге. Овај погубни негативни утицај који је говор присвојио је често последица лошег утицаја који су силе Асура наметнуле. И божанство говора би поражено.

Тада богови рекоше божанству носа, „Ти сад певај мантру, јер говор је поражен.“ И тако божанство носа поче да пева свету мантру и Асуре ово увидеше. Дођоше са силном војном и нападоше ово божанство носа. Зато се каже да можемо да намиришемо неугодне мирисе, а не само пријатне. И зато некад запушимо нос када у носнице уђе неки смрад. Нос би поражен.

Анђели рекоше другим органима чула, једном по једном, да певају мантру, али све их снађе иста судба. Сви беху поражени. Упанишада нам каже да зато сваки орган чула има двојако дејство. Може чинити добро и може чинити зло, може примити и шта је добро и шта није. Можемо да чујемо и добре и лоше ствари. Ум такође би поражен. У ум су Асуре нанеле зло док је певао мантру, па тако може да мисли исправно и може да мисли погрешно. Излаза није било. Богови су бивали

поражени изнова и изнова. Били су сасвим беспомоћни.

Када су сви тако поражени, удружили су се и поразмислили шта би могли да ураде у датим околностима. Помислили су како мора да су направили грешку у избору певача мантре Удгите. Па упиташе виталну силу, Прану Шакти, која претходи деловању чула, која потиче чула на деловање као што сунце потиче све деловање на свету, пошто није радила ништа. Рекоше: „О, Прано, певај нам Удгиту.“ И Прана, уједињујућа сила, животна енергија, певаше Удгиту. И када Прана започе мантру, Асуре кренуше у страшним батаљонима у напад. И шта се догодило? Беху одбијени. Као што се грумен блата бачен на стене распрсне у парампарчад и полети на све стране, Асуре беху разбијене и развејане којекуде, немоћне пред снагом Удгита мантре коју је певала животна енергија, Прана Шакти, што није могло успешно да обави ниједно чуло. Тада су Деве однеле победу над демонима. Повратили су своје првобитне положаје анђела, које су Асуре, као демони, преузеле. С обзиром на то да су Асуре потпуно поражене и свргнуте у овој бици силом мантре коју је певала животна сила, богови су повратили своје првобитне положаје. Повратили су изгубљено краљевство. „Онај који зна ову тајну такође поново задобија своју позицију,“ каже Упанишада.

На овом месту у светом тексту, Упанишади, приказана нам је врло мистична анегдота која прецизно и до краја приказује овај процес. Процес медитације, односно духовне дисциплине, описан је овде у облику приче. Анђели доживе пад и губитак позиције због злих утицаја Асура. Да би повратили изгубљене позиције,

морају да се врате животној сили, а не органима чула. Органи чула нам нису пријатељи у духовној пракси. Они могу само да покушају, али не и да успеју на крају.

Шта све ово нама значи? Значи нам све. Богови, анђели, рајска бића су становници Рајског врта. Они су најближи пријатељи Бога, екстремитети Свевишњег, светлуцаве искре Божанског Огња неодвојиве од Врховног Бића. Таква је позиција анђела. У тој позицији свест анђела је непрекидна свесност о спрези са Свевишњим. Анђели никада не губе из вида Бога. Било да су Деве, Михајло, Габријел, или било који други анђеолози који се помињу у списима у питању, како их год ословили, анђели су непрекидно у присуству Бога. Они су чувари раја. Они су део Божанског Краљевства.

Светлост дана је тамо вечна, каже Упанишада. „*Sakrit vibhato hi brahmalokah.*“ У Брамалоки, што је индијски еквивалент библијског Рајског врта, вечито је дан – нема ноћи. Све је буктећи сјај. Овај буктећи сјај не потиче од небеских тела, као што је то случај у овом свету. Сјај Брамалоке није последица светлости која потиче од некакве светиљке, чак ни ако је та светиљка сунце или месец. То је самоозареност. То је светлост која зрачи из свега што постоји тамо. То је светлост која обасјава властито сопство, а не неки други објекат који нема способност да сија сам. То је Божанско Краљевство, то је Рајски врт, то је Брамалока, то је свет анђела, богова, небеских бића.

Анђели су пали. Шта представља овај пад? Одговор Упанишаде је да се пад догодио због утицаја Асура, што је за нас тешко појмљиво. Проблем зла је неописив

за све нас. Филозофски посматрано, Асура је импулс ка чулним објектима. Жеља за било чим осим за властитим сопством је Асура, односно демон. Ово је јако занимљиво. Можемо премерити своју позицију овим аршином. Онај који жели било шта што није властито сопство је Асура. Анђели немају оваквих жеља. Они су самозадовољне, самодовољне и самоупотпуњујуће блиставе искре божанскости. Нешто се деси! Нико не зна која је мистерија стварања. Чини се да се ова мистерија, ово такозвано нешто, одиграло, било да је то било узрок Луциферовог пада или било чијег другог пада. Нешто се десило. Ова мистерија је преусмерила пажњу анђела на нешто сасвим супротно од примарне анђеоске визије. И ми стога не размишљамо као анђели. Ми размишљамо као мушкарци и жене, као људска бића. Која је разлика између визије небеских бића и визије смртника попут нас?

Упанишаде имају штошта да нам саопште о овом занимљивом случају у процесу стварања. У Аитареја Упанишади се може наћи објашњење ове анегдоте које указује на њену важност. У њој је на врло специфичан начин приказан опис пада. Када анђео, небеско биће или божанство постане смртник, субјекат постане објекат, а објекат постане субјекат. То је оно што се одиграло. На почетку процеса стварања универзум је био неразлучено тело СВЕВИШЊЕГ. Откад се Бог представио као ова креација, све ствари у креацији су неодвојиве од Божјег Бића, а како се Бог не може сматрати објектом, ништа на свету не може се сматрати објектом. Како је свет тело Бога, он је и привиђење

величанствености самог Свевишњег.

Али за сваког од нас је свет чулни објекат, па као да је и Бог постао чулни објекат. Јуримо за стварима које су првобитно биле неодвојиве од нас али које сада заузимају екстерни контекст или позицију у односу на нас. Порекло наше садашње индивидуалности, узроци нашег садашњег облика постојања су сасвим погрешно заузели позицију спољашњег чулног објекта. Свет је чулни објекат за све нас, а ми заузимамо лажну позицију субјективности или позицију онога ко му сведочи или проживљава искуства, док смо ми искуствени објекти из угла анђела или из космичке перспективе. Такозвана субјективност у нама је Богу објективност, а када претпоставимо да смо ми субјекат, тада заузимамо исти став који је Луцифер заузео у присуству Свевишњег. А сада ћемо разјаснити коју позицију ми заузимамо у свету.

Чула су замољена да певају свету мантру. Ми такође певамо мантру свакога дана. Користимо органе чула у сврху спровођења духовне праксе, односно *садане (sadhana)*. Певање Удгите је само призивање Бога, Свевишњег, зарад превазилажења овог лошег утицаја у који смо се на овај или онај начин упетљали кроз приврженост објектима, лошег утицаја под који су нас ставиле Асуре. Али чула нису поуздани инструменти за спровођење духовне праксе. Уши, нос, чуло вида, додира, укуса нам нису пријатељи. Те је стога тражити од њих да певају духовну мантру флертовање са фијаском. Ово се већ десило.

Космичка замисао је немогућа за органе чула. Сама идеја контемплације у јоги или медитације о

Божанском Принципу је несензорна или надсензорна тежња која се рађа из нас. Духовна тежња је надчулни импулс. Није чулни нагон. Нема готово никакве везе са органима чула. Оно што зовемо пратјахара (*pratyahara*), што је чувена реч, представља акумулацију силе која превазилази ометајуће утицаје чула у нама – стварање наталожене енергије унутар нас који претходи ометајућем покрету чула. То се мисли када се каже да је Прана певала Удгиту и однела победу.

У нама постоји нешто што се разликује од чулних подела, супериорно је у односу на њих и надилази их. Не можемо да видимо Бога очима, не можемо га чути ушима, додирнути прстима, окусити га језиком, нити га омирисати носом. Оно што је трансцендентно није објекат ових чула. То значи да повлачење у духовну праксу није чулна активност. Није ништа што се постиже очима или ушима, прстима, носом или језиком. Дакле, мантрање светог текста, Удгите, који је хвалоспев Божјој слави, не може да врши ништа осим онога што је божанско у нама. А чула су небожански слуге који нас терају да идемо против праведности Краљевства Божанског.

Сва чула су поражена. Богови су морали да прибегну ономе што је изнад чула, тј. Прани, која је овде вишезначна. Радимо пранајаме (*pranayama*), вежбамо контролисање даха тако што задржавамо удах и издах, па говоримо о обуздавању *пране*. Такође нам је речено да постоје различите функције *пране* – прана (*prana*), апана (*apana*), вјана (*vyana*), самана (*samana*), удана (*udana*) и тд. *Прана* је, у ствари, животност

читаваог људског организма. Није лоцирана у неком одређеном органу чула, већ се органи чула покрећу због овог динама који ради унутра. Тај динамо је струјни генератор, а енергија се може користити у које год сврхе – за покретање воза, за сијалицу, за хлађење у фрижидеру или грејање на шпорету. Можемо да урадимо шта год желимо, али генератор то не занима. Таква је и Прана Шакти. Можемо да је употребимо за гледање кроз очи или слушање кроз уши, мирисање носом, кушање језиком и тако даље, али ње се то не тиче, као што ни струју није брига за светлост или покрет.

Дакле, постоји уједињујућа надсензорна виталност у нама, која је оно што је коначно успело да отпева свету химну и покори Асуре. Како је ово могуће? Зато што је уједињујућа сила једина сила која може да обори ометајућу силу. Импулс чула према објектима или вези са објектима је то зло о коме се говори као о Асурама овде у овој бици. Овај чулни нагон се не може превазићи коришћењем самих чула. То би било као када бисте упослили лопова као полицајца да ухвати лопова. Неће успети у томе зато што је пријатељ лопова. И зато чула нису погодни инструменти за практиковање јоге. Морају бити повучени у пратјахару (*pratyahara*), а ово се постиже на различите начине, као што сви знамо. Дакле, Удгита, божански спев, била је издекламована од стране уједињујуће виталности која је певала мантру, па је концентрисана сила овога, што је укупна енергија организма, отопила чулне нагоне и дошло је до суздржавања деловања чула. Права

пранајама-кумбака (*pranayama-kumbhaka*) се догодила, да се послужимо жаргоном јогина. Чула су свако на свој начин престала да делају.

Асура о којој се говори није људско биће или нешто налик на људско биће, већ је сила. У крајњој линији, све у овом универзуму, у овој креацији, јесте сила која се креће у овом или оном правцу. Дева, анђеоло, бог, небеско биће, божанска сила, све су то импулси који вуку ка космичком сједињењу, божанском искуству. Асура, демон, Ракшаса, зло о коме се говори је протутежња која јури ка периферији креације, удаљава се од средишта ка најудаљенијем грубом облику чулних објеката. Тамо препознаје мрву меда и полиже је као што пас лиже сломљену кост. Духовна пракса јоге је уједињење сила чула и усредсређење ове силе у величанствену животност у нама, која је, у крајњој линији, неописива. Ова енергија, односно Шакти, у сваком је од нас. Ова Шакти није само физичка сила. Наша физичка снага је само израз ове унутарње Пране Шакти. И тако је Удгита мантру певала Прана, а Асуре су биле поражене и богови су заузели своје првобитне положаје.

Шта значи то да су богови заузели своје првобитне положаје? Значи да су богови отишли у рај. У противном су прогнани попут изгнанника и лутали би свуда, сасвим беспомоћни. Када су Асуре поражене у бици, анђели су заузели своје првобитне позиције. Анђеоло је елемент Вирата који замишља све као субјекат а не као објекат. За Вират, односно Врховну Универзалну Свест, нема објекта, а ми смо сви његов део. Чак и сада смо део њега, само имамо повез преко

очију и мори нас неко зло, као што је Упанишада већ напоменула, па смо зато изгубили свој положај. Избачени смо попут изгнаника из ове повезаности коју смо имали са Космичким Виратом или Хиранјагарбом. Порекло коме тежимо, положај који морамо повратити је положај у ком смо део Свевишњег.

Све је било видљиво у том Космичком Облику описаном у Махабхарати, поготово у Багават Гити. Све се у њему налази. Чак и онај који сведочи томе је већ тамо, укључен у њега. Сведок Вирату је такође унутар Вирата. То значи да не постоји ништа што је ван њега. Дакле, такозвана спољашњост и јурњава за стварима које су споља су нешто сасвим небожанско. А примена јоге, живљење духовног живота је певање Удгите. Она је, технички, Име Божје. Она значи хвалоспев Божанском Принципу у животној пракси, увођење Бога у наша срца и потрагу за благословом Свевишњег.

Ово је тешка работа зато што чула успевају да наставе да делују када визуализујемо Божанско Биће или када призовемо божанско у нама. Асуре нас нападају изнова и изнова, као што нам Упанишада каже, и наши напори бивају осујећени. Зато што увек постоји тежња у нама да све објективизујемо, нисмо у стању да размишљамо из угла анђеела. Ово чак ни не долази у обзир. Али морамо успети да урадимо ово. У противном нема уласка у Божанско Краљевство. „Пламени мач је на улазу, а анђео га чува да ниједан смртник не прође.“ То значи да овде није дозвољен никакав чулни апетит. Не само апетит, већ ни активност чулног типа се не може одржати. „Уска су врата и тесан је пут.“ Груби чулни објекти не могу

проћи кроз ова уска врата. Толико су уска да чак ни тело не може да прође. Тамо не можемо понети ово тело, морамо га се отарасити.

Анђели немају физичко тело. Анђео је етерично постојање које може пролазити кроз зидове и продрети кроз све. Он није физикалност, већ је танушна анђеосност. Такав је Дух у нама. Анђео и даље проговара у нама, није скончао. Дух у нама је анђео. Али шапат који нас тера да скренемо пажњу са анђела на тело и његове екстерне односе је Асура, Сотона која проговара. Глас божанског је глас чисте божанске субјективности који је у спреси са Божјом свеprisутношћу, али тако не функционишемо у свету. Напротив. Нисмо у Божанском Краљевству, већ смо у смртном свету рађања и умирања. Процес познатији као трансмиграција следи из овог божанског импулса, угушеног од стране порива за чулним контактом, у вечитој борби да поврати првобитни положај. Рађање и умирање су процеси борбе духа да поврати свој првобитни положај. Али он бива поражен у сваком том покушају. И тако се рађа и умире, рађа и умире, и томе нема краја. Тако се богови боре и бивају поражени, боре се и бивају поражени, изнова и изнова, зато што нису употребили одговарајућа средства у бици са Асурама.

Након читаве вечности проведене у борби, увидимо права средства. Морамо да будемо упознати са противничком тактиком да бисмо се сукобили са непријатељским силама. Већ нам је речено да је анђела бројчано мање и да сила зла има више, па нам могу запретити. Обимност света нас увек запрепасти. А

квалитет нашег Духа делује као искрица у поређењу са овом непрегледном грандиозношћу физичког света. Запрепашћени смо чак и када само посматрамо овај свет. Не знамо да ли можемо ишта да урадимо поводом тога. Овај свет пред нама је један огроман див. И тако квантитет прождре квалитет, а Асуре надвладају богове. Али богови имају свог адута. Квалитет је надређен квантитету, као што сви знамо. Међутим, застрашени смо квантитетом због немогућности ове искрице да покаже своју чисту независност у својој првобитној оригиналности.

Ово је значење које се крије иза ове занимљиве приче Упанишада о Девасура Санграми, која није изнета с превише детаља. Али личи на велике спевове попут Рамајане или Махабхарате, или касније приче из Пурана, а које све говоре о вечитој борби божанских и небожанских сила. То је сукоб Духа и материје, Светла и таме, Субјекта и објекта, Сведока и искуства, концепта о *ја* и *ти* и тако даље. Због овога морамо да спроведемо врло прецизну анализу свог положаја и да се укључимо у исто оно о чему богови промишљају у рају када приме пар незгодних удараца и буду поражени. Много пута смо поражени. Прошли смо кроз многе, многе облике земаљског постојања. Кажу да смо прошли кроз 8 400 000 врста живих бића и да смо сад коначно дошли до краја преузевши људски облик.

Није то стварно крај, али је крај у смислу тога да имамо свест о својој будућности или судбини. Дакле, сврха постојања је пробуђена у човеку, док у претходним врстама ова свест о сврси се изгледа потпуно брише у току спавања и постоји само нека

врста нагонског деловања без свести о вишој сврси или судбини у животу. Али иако људско постојање није финале креације, на неки начин је велико остварење. Оно је попут прелазне оцене коју смо добили на испиту, иако нисмо све још завршили. Пролазна оцена није комплетан успех. Она је само подстрек који нам каже да смо добро и да је све у реду. Али има још штошта да се уради на нивоима изнад људског како би се досегла та првобитна позиција коју смо изгубили.

Морамо прећи дуг пут, али утеха је у томе што знамо колико ће времена бити потребно, којим средствима треба да се послужимо, која је дестинација и слично. Чак и сама чињеница да имамо свест о сврси је остварење, иако мајушно зато што, иако знамо да постоји сврха нашег постојања и која је природа судбине пред нама, још то нисмо досегли нити остварили. Дакле, иако смо свени чињенице, ту чињеницу нисмо још уграбили. Овај напор који улажемо у директно ступање у контакт са великом сврхом постојања и у остваривање те сврхе у циљу постизања своје првобитне позиције као анђела јесте уметност јоге.